

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Institutt for
Landskaps-
planlegging

Masteroppgave 2015
30 stp.

Fra nedlagt fabrikkomt til fruktbart byliv - Prosjektering av Verket i Moss

From closed industrial area to urban life:
Design of Verket in Moss

Nina Werge-Olsen

BIBLIOTEKSIDE

Tittel: Fra nedlagt fabrikkomt til fruktbart byliv
- Prosjektering av Verket i Moss

Title: From closed industrial area to urban life: Design of Verket in Moss

Forfatter: Nina Werge-Olsen

Hovedveileder: Jan Bernigeroth, landskapsarkitekt ved Institutt for landskapsplanlegging på NMBU.

Format/sidetall: A3 (297mm x 420 mm), 66 sider
Vedlegg A1 format

Opplag: 5

Emneord: Verket industriområde, offentlig byrom, festplass, eplepark, økologi, fysisk aktivitet, lek, kulturløype, Moss, bærekraftig utvikling, byutvikling, brygge, strandpromenade, rekreasjon, Møllebyen.

Keywords: Verket industry-area, public space, festival-square, applepark, ecology, physical activity, play, Moss, sustainable development, urban development, board walk, shoreline, recreation, Møllebyen.

Kilder:
Referanser finnes på s. 64. Kilder for figurer finnes i figurlisten på s.64. Der ikke annet er oppgitt er alle figurer og illustrasjoner forfatterens egne.

FORORD

Denne masteroppgaven er skrevet ved Institutt for landskapsplanlegging (ILP) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), og markerer avslutningen på utdanningen innen landskapsarkitektur. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng.

Prosjektet har som mål å utforme noen urbane plasser i det nedlagte fabrikkområdet i Moss og se de i sammenheng med det eksisterende bylivet. Jeg ønsker å tilegne meg mer kunnskap om prosjektering og planlegging av sosiale byrom ved vannet og hvilke faktorer som bør vurderes og tas hensyn til.

Tema og problemstilling er valgt på bakgrunn av interesse for bærekraftig utvikling i en tid der befolkningsvekst og et behov for fortetting stadig kommer i konflikt med menneskers ønske om gode uterom og tilgang på grønne områder. Jeg ønsker å fremme mulighetene og potensialet for gode grønne rekreasjonsområder i Moss sentrum, slik at dette ikke blir nedprioritert i fremtiden og kan inngå tidlig i prosessen med en helhetlig planlegging.

Mange takk til min veileder, Jan Bernigeroth, for den faglige veiledningen gjennom hele semesteret. Takk til Anders Hus Folkedal ved Asplan Viak, for at han tok seg tid til å sette meg inn i arbeidet de har utført vedrørende Verket i Moss, og veiledning gjennom prosessen med oppgaven. Takk til Moss kommune, for nyttig informasjon, og Gunnar Tenge for kartgrunnlag.

Vil også takke øvrige personer jeg har vært i kontakt med og som har gitt kunnskap og faglig forståelse, samt oppmuntring. Det er mange hyggelige og dyktige fagpersoner i Asplan Viak som har støttet meg. Spesielt takk til Aase Skaug.

En stor takk rettes også til familie og venner for oppmuntring, støtte, hjelp og faglige diskusjoner gjennom semesteret.

Takk til Solfrid Sønsteby, Ina Devik, Jan Tore Varne, Esther Helgheim, Guro N. Brattland, Lars Arne Bakke, og Prathepa Kirubaharan.

Ås, 10. august 2015
Nina Werge-Olsen

SAMMENDRAG

Befolkningsveksten i de norske byene har aldri vært så stor som i dag. Med befolkningsvekst følger behovet for flere boliger og arbeidsplasser, og nye arealer må tas i bruk. I slike hurtiggående prosesser er det ofte de grønne lungene og områder langs vann og sjø som må vike for fortettingen og sterke økonomiske krefter. Moss er en voksende kystby, og befinner seg relativt nær Oslo og møter derfor disse utfordringene.

Masteroppgaven handler om utviklingen av et område på det nedlagte Verket/ Peterson fabrikkområdet i Moss. Området har en industrihistorie som strekker seg over 300 år tilbake i tid. Prosjektet tar for seg den sørlige delen av Verket-tomta - det essensielle koblingspunktet mellom eksisterende sentrum, over Mosseelven og til den nye bydelen som er under planlegging.

Fokuset i oppgaven er å skape rom for sosialt liv og aktivitet for et mangfold av mennesker. Videre å skape gode bevegelseslinjer og oppholdsrom i byen som tilbyr attraksjoner og funksjoner som inviterer til bruk. Betydningen økologi og rekreasjon har for menneskene i Moss, har fått lede prosjektet til å gi plass til en vital, grønn lunge. I tillegg er det verdifullt å tilrettelegge for at mennesker kan oppholde seg ved elva.

I første del av oppgaven formidles det relevante analyser av prosjektområdet og bakgrunnsteori for videre planlegging og prosjektering. Konseptet, byrommene og parken presenteres utover i oppgaven. Utformingen viser løsningsforlag til hvordan dette området, med ulike funksjoner knyttet til fysisk og kulturell aktivitet kan utformes, og skal inspirere til økt fokus på bevaring og utvikling av de blå- grønne strukturene i byen.

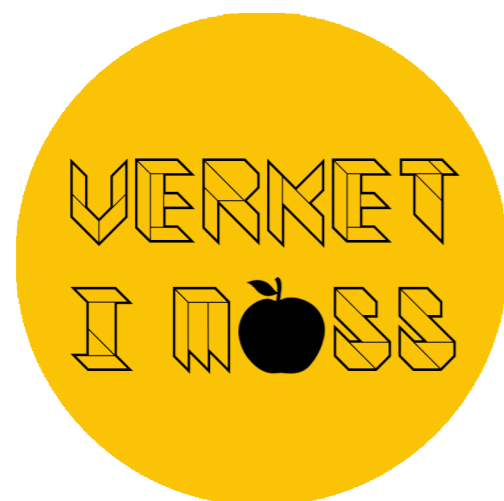
ABSTRACT

The population growth in the Norwegian cities has never been as strong as today. The population growth leads to a demand for more housing and jobs, and search for new land is necessary. In such fast-running processes it's often the green lungs and the areas along the shoreline that lose the fight against city densification and strong economic forces. Moss is an emerging city near the coast and is located relatively close to Oslo, and therefore face these challenges.

The master thesis contains the transformation of an area in the former industry area Verket/ Peterson in Moss. This area has a history from 300 years back in time. The project is about planning and designing the area in the south of Verket, the potential connection between the existing town centre, across the river and towards the new district which is planned.

The focus for the project is to create space for people to be social and active. Further to create good pathways for circulation and meeting places in the city that provide attractions and functions that invite people to use them. The significance ecology and recreation have for people in Moss, has been leading the project to accommodate space for a vital green lung. In addition, it is valuable to facilitate space for people to stay by the riverside.

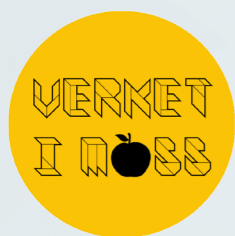
In the first part of the thesis is the relevant analyses of the project area presented and background theory for further planning and design. The concept, urban spaces and the park are visualised throughout the thesis. The design shows a solution for how this area with various functions related to physical and cultural activity can be designed, and should inspire to increased focus on conservation and development of the blue- green structures in the town.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Bibliotekside	2		
Forord	2		
Sammendrag	3		
Abstract	3		
DEL 1: INNLEDNING			
Masteroppgavens tema	6		
Problemstilling	6		
Avgrensning	7		
Metode	8		
Moss kommune - byutvikling	8		
DEL 2: ANALYSER OG TEORI			
Mobilitet	11		
Fysiske omgivelser	12		
Blå struktur	13		
Grønnstruktur	13		
Bebyggelse med verneverdi	13		
Bebyggelse med funksjonsverdi	13		
SWOT-analyse			
Styrker (strengths)	14		
Svakheter (weaknesses)	15		
Muligheter (opportunities)	16		
Trusler (threats)	17		
Brukermedvirkning	18		
Sosiale og aktive byrom	20		
Design med gjenbruk	21		
Lokalklima			
Lys og skygge analyse	22		
Temperaturer	23		
DEL 3: REFERANSEPROSJEKTER			
Elveparken, Drammen	25		
Bystranda, Kristiansand	26		
Sandgrundsparken, Karlstad	26		
Hammarby Sjøstad	27		
DEL 4: KONSEPT			
Designkonsept	30		
Programmering av området	34		
Fargepalett	35		
Materialpalett	35		
DEL 5: UTFORMING			
Diagram kulturløype	37		
Illustrasjonsplan	38		
Prinsipper for utforming av Verket	39		
Soner for aktivitet	40		
Bevegelseslinjer	41		
Teknisk plan	42		
Planteplan	44		
Festplass	52		
Eplepark	56		
Lekelandskap	60		
DEL 6: AVSLUTNING			
Refleksjon	63		
Referanser	64		
Vedlegg: Teknisk plan på A1 format			

DEL 1 INNLEDNING

MASTEROPPGAVENS TEMA

Fabrikkområdet Verket i Moss er et transformasjonsområde for byen. Flere parter er involvert i planleggingen av dette området, blant annet Moss kommune, utbyggeren Hoegh eiendom og Asplan Viak. Verket har gode muligheter for å bli en integrert del av Moss sentrum. Det kan bli en interessant og levende bydel, noe i sammenheng med Møllebyen, og heve statusen til Moss som by. Verket har både elv, foss og sjø i umiddelbar nærhet, og grøntområde i øst rundt Vansjø og Nesparken. De blå og grønne strukturene gjør at beliggenheten på Verket er tiltrekkelig for mennesker når dette får fokus – slik at området blir tilgjengelig, tilrettelagt og trygt.

Tema for masteroppgaven kom fra et ønske om å prosjektere et slikt transformasjonsområde der landskapskarakter, fysiske omgivelser, byutvikling og beliggenhet indikerer at løsningen kan bli noe urbant og grønt. Derfor har jeg jobbet med urbane plasser og økologi i sammenheng.

Asplan Viak har utført mulighetsstudier og stedsanalyse av Verket i Moss. Arbeidet med masteroppgaven består i å undersøke og analysere området, og innhente kunnskap. Videre skal det utvalgte området planlegges og prosjekteres med hensyn til brukergruppene, stedets identitet og historie, materialbruk, vegetasjon, belysning, årstidsvariasjoner, lokalklima, og de omkringliggende fysiske omgivelsene.

Brukermedvirkning er en god metode for å programmere området. Utemiljøet bør være offentlig og invitere til opphold og aktivitet, samtidig som stedet skal være universelt utformet.

PROBLEMSTILLING

Den overordnede problemstillingen for oppgaven er som følger:

**Hvordan skape et godt møte mellom området nord for Mosseelven og Moss sentrum?
Og hvordan utforme området som en forlengelse av sentrum?**

MÅL:

For å svare på denne problemstillingen gjelder følgende mål for oppgaven:

DELMÅL 1:

Hvordan kan møtet mellom Mosseelven og plassene ved gangbroene bli?

Hvordan skape sosiale og aktive byrom i dette området?

DELMÅL 2:

Hvordan bruke vegetasjon, møblering og materialitet spesifikt for å understreke utformingen?

NIVÅ

Utformingen utvikler seg gjennom oppgaven fra overordnet til detaljert. For å svare på problemstillingen, er prosjekteringsdelen av oppgaven ilagt særlig stor vekt.

AVGRENSNING AV PROSJEKTERINGSOMRÅDE

Moss har 31.000 innbyggere. Byen befinner seg nordvest i Østfold. Består av Jeløya i tillegg til fastlandet. Innsjøen Vansjø renner ut i sjøen her via Mosseelva. 6 mil sør for Oslo.

Figur 1.1

Det utvalgte området for prosjektering er Verket sør, nord for Mosselven. Området strekker seg fra fossen i vest til eksisterende jernbane i øst. Mosseelven, fossen, Møllebyen og de eksisterende bygningene på Verket gir området en unik identitetsforankring. Denne delen av Verket har vært relativt øde, siden nedleggelsen av industrien i 2012.

Verket har en attraktiv beliggenhet i byen på en vest- og sørvendt tomt, mellom fossen og sjøen, relativt skjermet for vær og vind, med umiddelbar nærhet til sentrum og friluftsområder.
Figur 1.3

METODE

Arbeidet begynner med befaringer og registreringer på Verket og Moss for øvrig. Brukermedvirkning er en viktig og nyttig del av av første fase med registrering og analysing, og særlig programmeringen. Innpillene til de ulike brukergruppene er verdifulle for å vurdere hva slags løsning som passer akkurat i dette området.

Disse ulike metodene fungerer som en orden der man kommer nærmere et løsningsforslag, samtidig er det nyttig å jobbe mer sirkulært, og skissere parallellt med analysing og kunnskapsinnhenting. Gjennom prosessen kan det stadig være behov for å ta runder tilbake til analyser og kunnskapsinnhenting, for så å skissere nye ideer.

BYUTVIKLING I MOSS

MOSS SENTRUMSPLAN

Visjonen for sentrumsutviklingen finnes allerede i gjeldende vedtatt sentrumsplan:

PLANPRINSIPPER - DEN GODE BY

- Mennesket i sentrum.
- Estetikk, kultur og byen som møteplass/ offentlig arena.
- Moss posisjon som kunstby – "Moss kan kunsten".
- Byens kontakt med vann og sjø skal forsterkes og fremheves.
- Tydeliggjøring av byenes topografi – de tre terreng-nivåene.

Byen skal også ha den sentrale og suverene funksjon for handel, næring og service i regionen.

Sentrumsplanens grunnleggende formål er dermed å befeste og styrke Moss sentrum som både kommersielt og kulturelt regionalt tyngdepunkt, og også som et selvsagt trafikknutepunkt, der konsentrasjonen av arbeidsplasser og boliger skal være på sitt høyeste innen kommunen.

ESTETISK PLANLEGGING OG HISTORISK FORANKRING

Sentrumsplanen beskriver en sentrumsakse fra Møllene til Kanalen. Sentrumsaksens betydning i det estetiske planarbeidet ligger i alle dens referanser til byens utvikling, den økonomiske veksten, næringslivets, handelens og transportmidlenes utvikling. Her er byens historie skrevet i byggeskikk og byromforming.

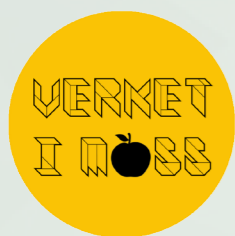
Med en ytre avgrensning av sentrumsområdet fra Kanalen til Møllene og Nesparken utgjør dette et langstrakt sentrum. Med et geografisk sentrum i Kirken er det ca. 600 m til Møllene/ Nesparken og ca. 600 m til Kanalen. Alle deler av sentrum må knyttes bedre sammen langs sentrumsaksen. Dette gjøres ved å skape aktiviteter i byrommene og utbygge/ videreutvikle bygg og anlegg av høyverdig arkitektur og kunstnerisk utsmykking langs denne aksen. Bebyggelsen langs aksen utformes bymessig med varierte og tette strukturer med en høyverdig arkitektoniske uttrykksform. (<http://www.moss.kommune.no/Filnedlasting.aspx?FilId=378&back=1&ct=.pdf&MId1=4069&MId2=&MId3=&>)

I SENTRUMSPLANEN - Kommunedelplan for Moss sentrum 2015 - 2026 Høringsforslag - står følgene angående fabrikkområdet Verket:

"Verket foreslås utviklet fra et ensidig industriområde til en funksjonsblandet åpen bydel med god tilkobling til sentrum. Verket vil bli en ny bydel med god beliggenhet svært nært sentrumskjernen, med tilgang på sjølinje og kort avstand til rekreasjon i Nesparken. Den nye bydelen kobles til sentrumskjernen med en veiforbindelse øst for jernbanelinjen og flere gang- og sykkelbroer. Verket har potensial til å romme mange ulike typer arbeidsplasser. Planen tilrettelegger for bolig, kontor, kultur, utdanning, rekreasjon og næring tilpasset utviklingen i området. Plankartet og bestemmelsene gir området fleksibilitet med hensyn til utvikling. Unntaket er handel som kun skal etableres i mindre skala.

Utviklingen av Verket vil gå over flere tiår. Det legges opp til å utvikle den sentrumsnære delen av Verket mot Mosseelva i en tidlig fase. Dette gir en unik mulighet til å sette Mosseelva i sentrum for en tosidig utvikling av «det historiske Moss» med Verket, Konvensjonsgården og forbindelsen til Verksgrata på nordsiden og Møllebyen på sydsiden.

Utviklingen lenger inn og nord på Verket vil primært skje etter at jernbanen er lagt i tunnel og sjøfronten frigjort. I arbeidet med sentrumsplanen har Bystyret åpnet for en parallell områderegulering av Verket, og den mer detaljerte og fasevise utviklingen av området vil bli klargjort gjennom denne områdereguleringen med oppfølgende detaljplaner." (<http://www.moss.kommune.no/Filnedlasting.aspx?MId1=3607&FilId=12356>)

DEL 2 ANALYSER OG TEORI

MOBILITET

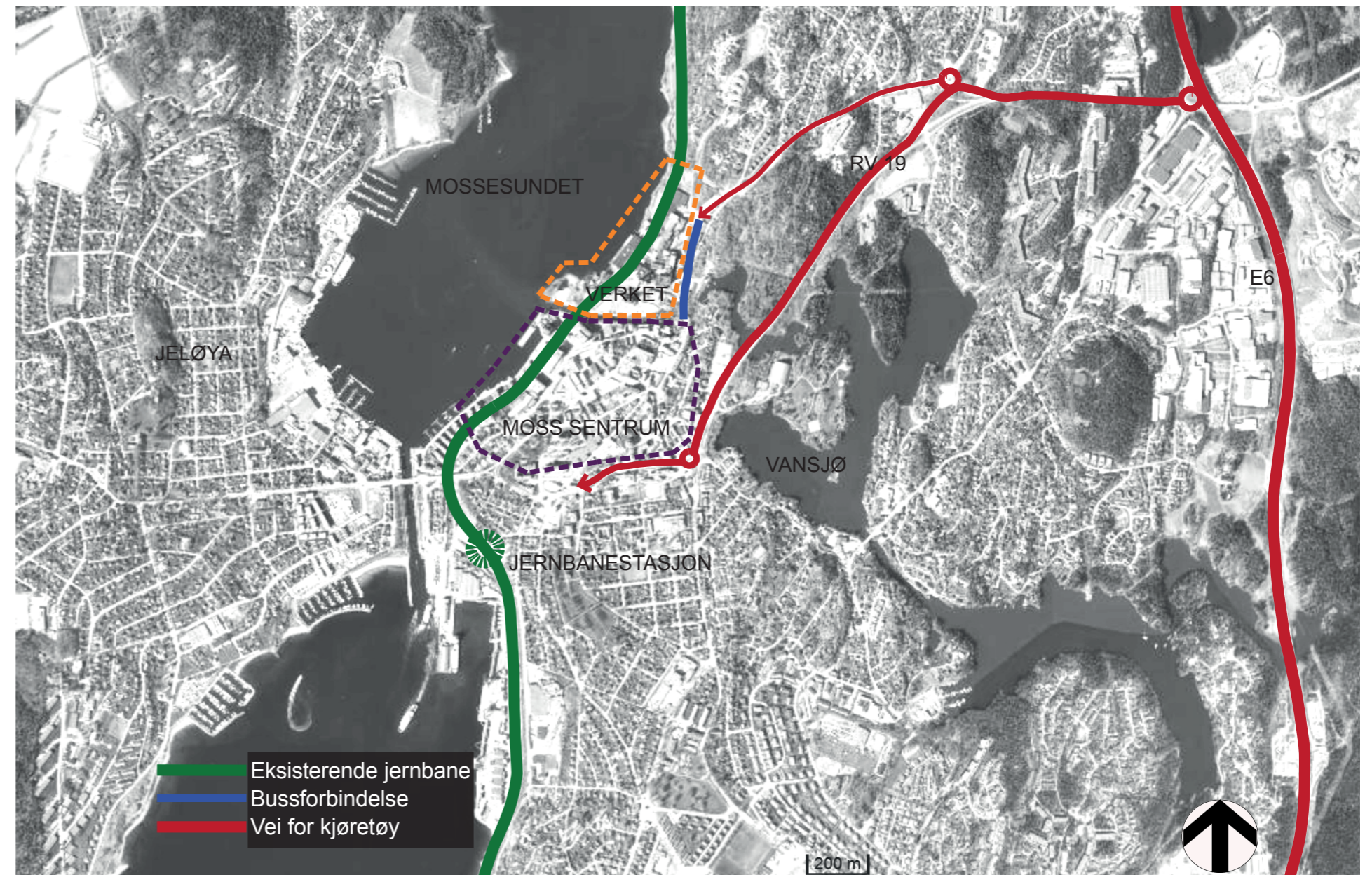
VERKET-TOMTA

Østfoldbanen går i dag gjennom Verket og deler tomta med en trasé lagt opp på en 1-4 meter høy steinvoll. Byen har jobbet for en ny trasé i rundt 30 år og i 2012 ble den lagt inn i statsbudsjettet med planlagt ferdigstillelse i 2022. Togene vil da gå i tunell under byen og traséen gjennom Verket avvikles. Plassering av ny stasjon får stor betydning for utviklingen på Verket og ser for tiden ut til å havne sør for sentrum.

Veiforbindelsen er underdimensjonert - etter industriens behov og for kommende byutvikling. Dette henger sammen med at Verks-gata, med arbeiderboliger fra jernverkstiden og Konventionsgården, er uten mulighet for utvidelse på grunnlag av ønsket om å bevare det historiske miljøet. Dette er eneste eksisterende veiforbindelse inn til Verket og eneste over Mosselva inn til sentrum som er tilgjengelig for fotgjengere og syklist.

Bildet viser aktører som har sin rolle på Verket. Her er det flere utøvende og kulturelle aktører, såvel som utbygger og eier Hoegh eiendom.

Kartet viser hvordan framkommeligheten til Moss sentrum og Verket er i dag. Det er mangelfulle forbindelser i forhold til å komme seg til Verket med bil eller buss. Storebro er stengt for biltrafikk og bussen kjører kun en begrenset strekning.

Jernbanen går i dag gjennom Verket på en steinfylling ca. 3 meter over bakken som deler Verket-området. Tomten planlegges for en utbyggingsstart med jernbanen tilstede, og med tanke på at det planlegges at den skal flyttes i 2020.

Framkommeligheten med framtidige planer ser annerledes ut. Togtraseen blir flyttet mot øst, og frigjør Verket. Det er planlagt en bussforbindelse mellom Verket og sentrum. Nye adkomster fra sør diskuteres, både gang- og sykkelbroer over Mosseelven, og en bilvei til Verket fra sør, - vest for Møllebyen. Jernbanestasjonen planlegges å flyttes lenger sør.

Sykkelveier er noe Moss kommune vil satse på og forbedre. Da kan det bli sykkelveier gjennom Verket, både på broer over Mosseelven og på jernbanetraseen.

FYSISKE OMGIVELSER

SANSEANALYSE AV EKSISTERENDE SITUASJON

Mennesker utfolder sine liv på steder som har sine særegne uttrykk; historier, tempo og stemninger. Begrepet stemning rommer opplevelser gjennom sanseimpulser vi erfarer, minnes og konstruerer i vår fysiske og sosiale verden. De ulike sansene virker i samspill -og er sosialt og kulturelt forankret i omgivelser, vær, vind, og stemninger-, så vel som i forskjellige objekter.

Et sanseintrykk kan sees på som umiddelbart på den måten at opplevelsen av vann på huden, lyden av en fugl eller lukten av epleblomst, er en forfriskende fornemmelse som treffer der og da, akkurat i det øyeblikket. På samme tid gjenkjenner man også følelsen av vann, lyden av en fugl osv. Disse to aspektene – opplevelsen og gjenkjennelsen - utgjør sanseerfaringen.

På Verket-området som er gjenstand for denne analysen og planleggingen, vil jeg se nærmere på det som kan sanses i de fysiske omgivelsene.

DET MAN KAN SE

Stilen og karakteren til bygningene illustrerer og vitner om yrende industriliv. Materiale, rød murstein/ teglstein, blankt stål, jern, treverk, hardplast, asfalt, betong, glass og maskiner, er særepreget av elementer og bygningene som har blitt stående gjennom tidene på området.

DET MAN KAN LUKTE

Det har gått rykter om at det eksisterte en tung lukt fra maskineriet på Verket i Moss tidligere. I det nåværende tidspunktet er området relativt renset for søppel og vond lukt. Nå preges stedet av lukten og lufta fra den friske fossen og elven i nærheten.

DET MAN KAN HØRE

Menneskene som besøker området får høre den sprudlende elven og fossen som bruser. Når det forekommer vind suser det i trekronene. I vår og sommer-sesongen får man høre fugler som kvitrer og synger. Transportmidler utgjør lite støy og høres fra avstand ut som lav summing. Lyden av mennesker, på avstand, som går og prater skaper lyd og liv.

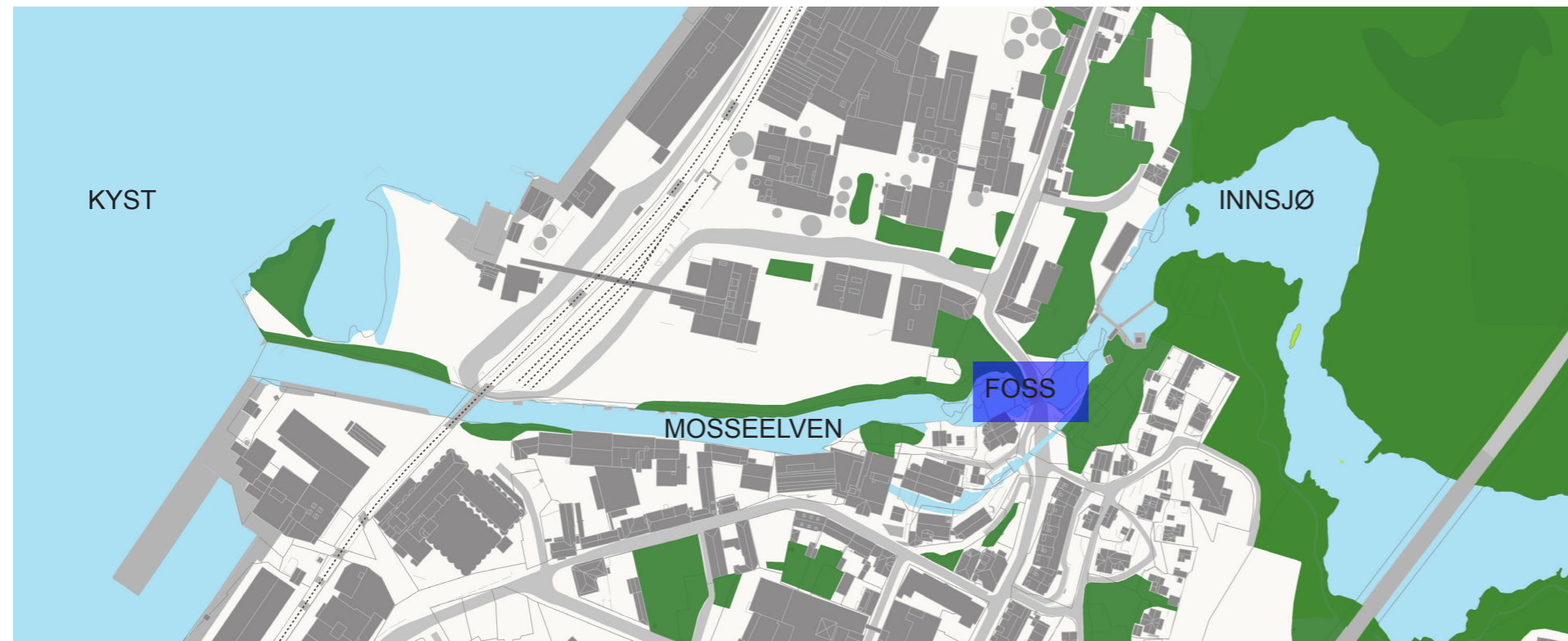
DET MAN KAN TA PÅ

Det finnes ikke noe spesielt som er interessant å ta på eller komme i kontakt med. Vannet er lite tilgjengelig for mennesker i dagens situasjon. Man kan komme tett på trærne, dersom man har lyst til å plukke blader eller klatre i dem.

DET MAN KAN SMAKE

Det er ingen lokale fristelser i de fysiske omgivelsene på området å smake på.

BLÅ STRUKTUR

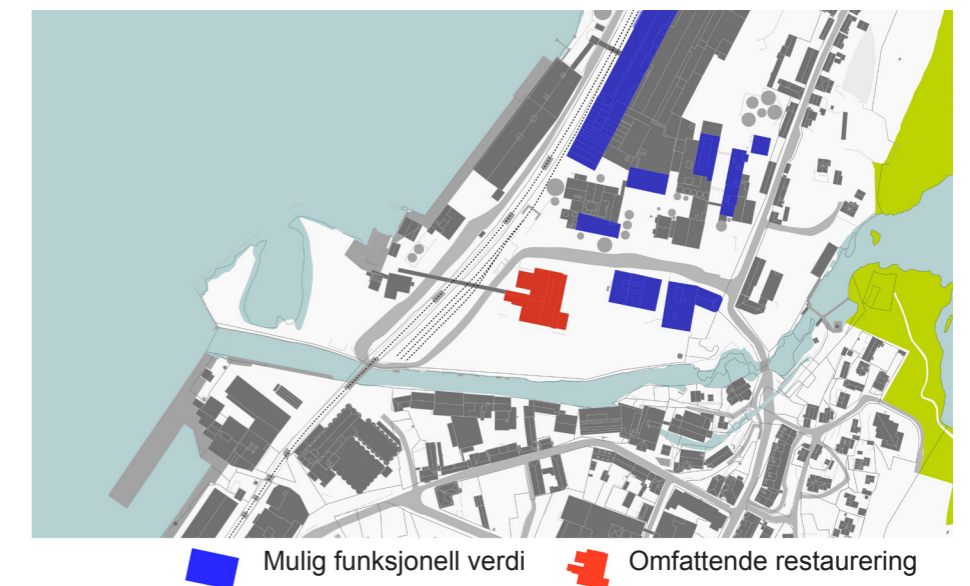
BEBYGGELSE MED VERNEVERDI

GRØNNSTRUKTUR

BEBYGGELSE MED FUNKSJONSVERDI

På kartet ser vi grønnstrukturen i området Moss sentrum nord - Møllebyen og Verket-tomta sør. Det store grøntdarget i nærheten av Verket er rundt innsjøen Vansjø. Det er litt vegetasjon langs fossen og nedover Mosseelven.

Her er det muligheter til å forsterke grønnstrukturen ytterligere. Videre er det relativt små flekker med grønt i området, og det er store flater med grå, harde dekker.

På bakgrunn av verneverdi, funksjonsverdi og identitetsverdi til bygningene på Verket-tomta, er de bygningene som er hensiktsmessige å bevare i forhold til disse verdiene tatt med i planleggingen av området. Dette betyr at de to blå byggene sør på tomta tas med videre i planleggingen. Informasjonen er innhentet fra Mulighetsstudie - fase 1 av Verket, utarbeidet av Asplan Viak, 22.11.2012.

SWOT-ANALYSE

STYRKER (STRENGTHS)

- Elven og fossen er kvaliteter, siden vannet er livlig, renner og bruser. Vannet er klart, lukter godt og har rimelig god kvalitet. Man kan speile seg i vannet, det gir lysrefleksjoner og rommer mange farger, det speiler de fysiske omgivelsene. Vann er essensielt i et økosystem, og er en viktig del av en biotop, og styrker det biologiske mangfoldet.

- Det er stor plass på området, noe som gir store muligheter for planleggingen videre.

- Møllebyen på andre siden av elven har en karakteristisk stil på bygningene - historie og identitet er forankret i denne delen av byen. Det er en rustikk stil på bygningene med røde murstein, treverk og fabrikk-elementer som viser at industrien er en integrert del av byen.

- Materialene som finnes på området er gjenstand for gjenbruk og kan brukes til nye kunstelementer, møbler og apparater til lek og trening blant annet.

- Bygningene som eksisterer på området i dag har en unik historie og identitet forankret i formene, stilen, strukturene og materialene.

- Grafitti-kunst på fasaden av en av fabrikkbygningene er helt original og var en gave som byen fikk til 200 års-jubileet. Ulike former for temporær kunst har funnet sted på dette området.

- Verksgata er en vernet gate og et kulturminne for byen og innbyggerne. Den er tatt godt vare på med tanke på vedlikehold og har beholdt karakteren gjennom tidene.

- Konvensjonsgården er en unik, kulturhistorisk, vel bevart bygning, den er spesiell for byhistorien. Bygningen sto ferdig i 1778. Dette var hovedbygningen på Moss Jernverk.

- Konvensjonsaksen har klar siktlinjje, den har blitt bevart gjennom tidene der den er i dag.

- Bygningene på primærområdet har både verneverdier og funksjonelle verdier.

- Verket er en egen bydel og et supplement til Moss sentrum.

- Det har en flott beliggenhet med nærhet til sentrum, elven og fjorden. Stedet har masse lys på dagtid, god utsikt og forholdsvis god luftkvalitet.

Figur 2.2

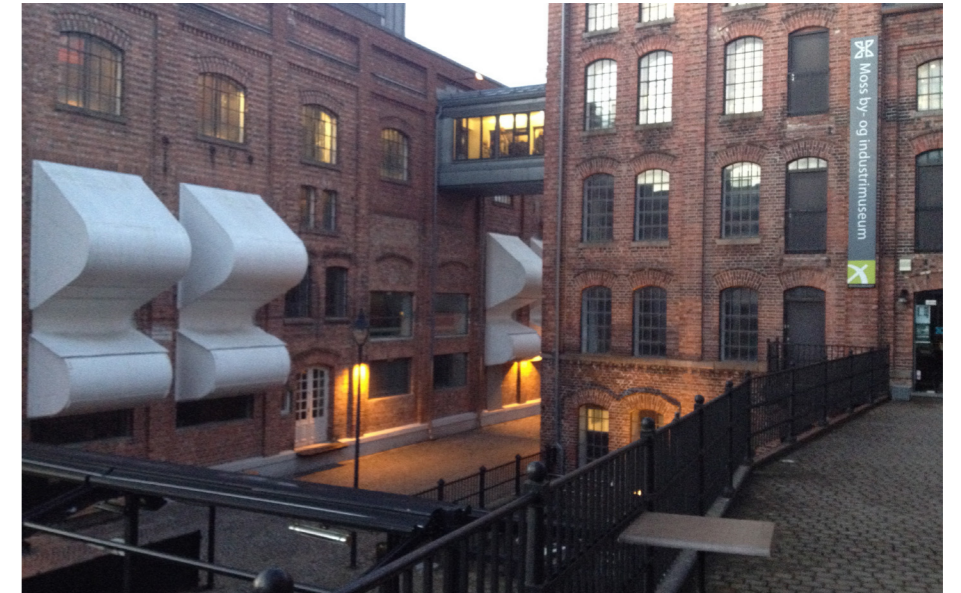
SVAKHETER (WEAKNESSES)

- Området er tomt og lite brukt den siste tiden.
- Det er noe skrot og søppel på området, for eksempel ved elvebredden.
- Området er ikke tilgjengelig og åpent for alle per dags dato.
- Stedet mangler målpunkt, turmål eller attraksjon for innbyggerne. Stedet mangler innhold på den store åpne plassen ved elven.
- Økologien i denne delen av byen er svak, på grunn av at det er lite vegetasjon her, mye asfalt og de funksjonelle verdiene har hatt stor betydning for industrien. Det finnes trær på området og litt gress, men dette har fått liten plass i det urbane bybildet.
- Tilgangen til vannet er ikke utnyttet, det er ikke tilrettelagt for at menneskene skal gå ned til vannet, sitte ved vannet, vasse eller ha bena i vannet.
- Stedet virker øde og litt skummelt, da det er lite virksomhet og aktivitet her.
- Elven og fossen er en barriere med tanke på tilgjengeligheten til sentrum.
- Området er et ensidig industriområde og er planlagt for virksomhet innendørs og kjøretøy utendørs, det er mindre tilrettelagt for mennesker utendørs.
- Noen bygninger er i dårlig stand og lite sikre, de må oppgraderes/vedlikeholdes grundig. Det vurderes å rive noen av bygningene.

MULIGHETER (OPPORTUNITIES)

- Den blågrønne strukturen kan styrkes gjennom ny elvepromenade og nytt større grøntområde på Verket. Økologien i byen kan forbedres ved å planlegge å etablere områder med variert vegetasjon.
- Det er gode muligheter for kultur, opplevelser og rekreasjon innenfor denne delen av Verket-tomta.
- Legge til rette for nye arenaer og kulturaktiviteter på Verket. Utvikling av kulturtilbud og kulturarenaer spiller en viktig rolle i byens attraktivitet.
- I Møllebyen ligger kulturinstitusjonene innenfor formidling av kulturarv, litteratur, film og visuell kunst, for eksempel museum, kino, bibliotek, og gallerier. Gjennom utvikling av Verket er det muligheter for å skape byrom og aktiviteter som ellers ikke lar seg innpasse i sentrum. Særlig er det behov for sentrale plasser for større arrangementer som kan romme mange mennesker. Man kan videreføre kunst- og kulturformidlingen fra Møllebyen over elven og til Verket.
- Moss sentrum kan ha behov for flere torg og grønne lunger som fungerer som viktige møteplasser og ferdselsårer. Gaterommet er en av de viktigste møteplassene i en by og binder delområder sammen.
- God planlegging, utforming og kvalitet på nye byrom.
- Gode muligheter for samarbeid med lokale kunstnere, "Gjenbruket".
- Tilgjengelighet til sentrum ved gangbroer over elven. Da får man klare akser, gater blir forbindelser og tydelige ferdselsårer.
- Ny tilpasset næringsvirksomhet på Verket og funksjoner som er etterlengtet, slik som kafe, selskapsmat, bakeri og lignende.
- Videre utvikling og styrking av Campus Moss på Verket.
- Opprettholde og forsterke stedsidentitet og lokal tilhørighet. Kulturminner og kulturmiljøer bør bevares for å formidle dette videre til byens innbyggere og besøkende.
- Sosial møteplass, plass for utetrening, lek og grøntområde integrert i samme område.

TRUSLER (THREATS)

- Det er en fare for at bygninger på Verket rives og at masse unike materialer kastes. Jeg ønsker å bevare og skape noe nytt ved å gjenbruke materialer som finnes på området og er i god stand.
- Det kan være en trussel at stedet blir lite brukt til sosiale, kulturelle eller andre aktiviteter. At dette området forblir bortgjemt eller glemt for innbyggere i Moss.
- Området kan framstå som privat i fremtiden, dersom ikke annet blir formidlet til befolkningen. Det estetiske designet bør også visualisere at stedet er åpent for alle.
- Det er en ulempe for byen hvis grønnstrukturen i området forblir slik som i dag. Økologien i byen bør forsterkes, spesielt med tanke på befolkningens helse og trivsel, det økologiske mangfoldet, og byens attraktivitet.
- Dersom det blir planlagt bygninger til private leiligheter og bedrifter som tar store arealer på dette området, blir det mindre plass til offentlige byrom som kunne være store, sosiale, aktive uterom.
- Det er en fare for at man ikke kommer til enighet om formål og bruk av området, hva området skal reguleres til. Dersom det blir uenighet mellom utbygger og kommunen, kan prosessen med utbygging stoppe opp.
- Det er en trussel at området ikke framstår som fysisk tilgjengelig for folk. Hvis gang- og sykkelbroene ikke blir bygget, forblir elven en barriere.
- I dag virker stedet litt møkkete, skummelt og øde.
- Dersom elven forandrer seg drastisk ved at den får store mengder vann og øker vannstanden og strømmingene betydelig, eller at den blir forurenset.

Denne analysen søker å gi et nyansert bilde av den eksisterende situasjonen på Verket og noen blikk på hva som ligger foran i nær framtid. Dette gir grunnlag for arbeidet og utformingen av området.

BRUKERMEDVIRKNING

Har gjort en undersøkelse blant innbyggere og besøkende i Moss, som kjenner til fabrikkområdet Verket. Det er omtrent 60 personer som har uttalt sine ønsker, meninger og innspill til arbeidet med Verket. Menneskene jeg har snakket med er i alderen 8 til 75 år, begge kjønn er representert og det er omtrent like mange av hvert kjønn. Gjennomsnittsalderen er 34 år. Personene valgte å snakke om Verket og byen helt frivillig.

Vi så på flere kart sammen, slik at menneskene kunne se akkurat hvor det området vi holder på å planlegge befinner seg. Et av kartene viser primærområdet som jeg hovedsakelig jobber med. Det kom tydelig fram at dette området er rett ved elven, med to planlagte nye gangbroer, nært til fossen, tilgjengelig fra Møllebyen og sentrum.

Spørsmålene som ble stilt er følgende:

Hva ønsker du at dette området skal inneholde?

Hva synes du at dere trenger i Moss som ikke finnes i sentrum i dag?

Dersom dette området blir åpent for alle, hva har du lyst til å gjøre her?

Her er innspillene fra menneskene i Moss:

Tilgjengelighet til vannet

- Det er positivt å kunne gå ned til vannet.
- Tilgang til vannet, kunne bruke vannet.
- Plasser å sitte ved vannet.
- Det er veldig fint med elven og fossen.
- Trapper ned til elva, sånn som i Nydalen.
- Folk kan vasse og bade?
- Sklie ned i vannet og stupebrett?
- Få elva fram.
- Brygger med sittegrupper.

Vegetasjon

- Vegetasjon som ikke er for høy, som man kan se over.
- Åpen park for alle.
- Grøntområder.
- Turstier.
- Natur og grønt.
- Rekreasjonsområde.
- Mer trær og grønt.
- Kastellehager, der man kan plante ting selv, så mange kan ha en liten

flekk med jord og dyrke mat.

- Park med lekeområde.
- Mye grønt.
- Dyrke mat overalt.
- Epletrær.
- En ordentlig fin og stor park å gå i er etterlengtet i Moss sentrum.

Møblering

- Nok sitteplasser og bord.
- Benker, griller, fastmonterte søppeldunker.
- Trapper som man kan sitte i.
- Flyttbare stoler.
- Fine benker og krakker.
- Krakker, benker, steinstoler, trestoler.

Bebyggelse

- Leiligheter.
- Ikke bare blokker.
- Høye bygninger med kontorer.
- Ikke rive bygninger som er der, bruk de til noe nytt.
- Bygninger i samme rustikke stil som Møllebyen, i forlengelsen av sentrum.

Her er to jenter som jobber på kinoen. De ønsker seg mer vegetasjon på området som ligger rett ovenfor kinoen. De observerer at folk står i vinduet og ser på elven og den tomme plassen på andre siden.

Disse vennlige pensjonistene var interesserte i å snakke om Verket-tomta. De nevnte at det som skal bli der bør være barnevennlig såvel som pensjonistvennlig. De ønsker seg plasser å sitte, og trapper med gjenleder.

Figur 2.3

I et grøntområde er det gode muligheter for å trene og være fysisk aktiv. Det er positivt at en park er en fleksibel plass, der det er god plass slik at folk kan slappe av og bevege seg.

- Ikke bare bebyggelse, god plass til å oppholde seg på.

For hvem?

- Barnevennlig og pensjonistvennlig.
- Gjør Moss mer attraktiv for folk utenfor byen.
- Man kan møte flere aldersgrupper; barn, unge, voksne og eldre.

Fasiliteter og aktiviteter

- Fast utescene med trapper.
- Mulighet for å danse!
- Uterestauranter, kafeer og småhus.
- Skoglekeplasser, med trestubber og bålplasser.
- Kunst- og kulturformidling.
- Kafe, restaurant.
- Utested, konsertområde.
- Etablere nye bedrifter.
- Teater.
- Dette kan være et turmål.
- Kaffebar, isbar, kiosk.
- Treningsapparater som ser ut som kunst, noe sånt som Kristiansand har ved brygga.
- Lekeelementer/ lekeapparater.

- Slappe av, hvile i sola.
- Gatekunst, graffiti, temporær kunst, åpent for tagging noen steder.
- Bruke muren fra fabrikkbygninger til steinovner og griller, slik at historien fra industrien får være med videre.
- God gammeldags stil på de nye plassene.
- Husker og sklie.
- Skatepark med tak og varmekabler, inne-park.
- Plass til å spise og drikke, ha piknik.
- Aktivt og sosialt sted.
- Utendørs trening.
- Bøker, bokhandel eller noe sånt.
- Båter.
- Kunstmuseum.
- Bruksmuseum.
- Lokal mat.
- Aktivitetssenter for barn.
- Fotballbinge, fotballbane.
- Aktivitetsløype, løype med poster.
- Sosial møteplass.
- Ikke Peppes, Dolly Dimples eller lignende.
- Ungdomssted der det er kult å møtes.
- Konsertsted, utested, dans.

- Smoothie-bar.
- Hinderløype.
- Noe med kultur.
- Stor kulturscene, eller fylkesscene.
- Akebakke og skileik.
- Åpen fleksibel plass til konserter, flerbruk.
- Treningsapparater, treningsmuligheter.
- Bruke kunstnerne som er tilknyttet Verket-tomta, gjennom Festivalen Sin.
- Bakeri, som for eksempel Åpent Bakeri.
- Selskapsmat.
- Gang- og sykkelveier, turveier til nærmeste grøntområde.

Dette paret ønsker seg torg på andre siden av elven; med folk, vegetasjon, kafeer og restauranter. Vi snakket om hvordan det kan bli med bro over elva her, de var veldig positive til det.

Denne gutten synes de trenger bedre skateanlegg i Moss, gjerne en innepark. Det har de søkt til kommunen om å få. Han synes det hadde vært flott om en skate-innepark kunne komme på Verket området.

Figur 2.4

Det er ikke vanskelig å finne steder man kan trene og være fysisk aktiv. Vi kan tilrettelegge og invitere til fysisk aktivitet utendørs, ved å planlegge gode uterom, slik at flere mennesker ser mulighetene og blir oppmuntret til å trene.

SOSIALE OG AKTIVE BYROM

Aktivitetene i byen kan grovt deles opp i to deler: Opphold og ferdsel (Gehl 2003). Opphold er alle aktiviteter man driver med på det stedet man er. Det kan være å leke på en lekeplass, sitte på en brygge med venner, eller spise på en uteservering. For at mennesker skal oppholde seg en plass, er det nødvendig med gode fysiske kvaliteter; vi trenger en grunn til å bli værende der. Ferdes man gjennom et byrom er ikke disse kvalitetene like viktig. Uten mulighet for noe interessant å se på eller et sted å sitte, vil man sannsynligvis gå videre.

Ferdsel er all form for transport gjennom byrommet. Skal man til et bestemt sted må man gå dit, sykle, ta buss eller bil. Det er mye som tiltrekker folk til å bevege seg rundt i byrommene, som kafeer og spisesteder, elementer og møbler i byrommene og ikke minst andre mennesker. Jan Gehl (2003) mener folk tiltrekkes av folkelivet på steder som er kjent for å være møtesteder, der det vanligvis er mange mennesker. Andre mennesker og uteliv om kvelden gjør at folk bruker byrommene også etter at butikkene har stengt. Gehl presenterer tre typer utendørsaktiviteter i sin bok, *Livet mellom husene* (2003); nødvendige, valgfrie og sosiale aktiviteter.

Nødvendige aktiviteter innebærer de handlingene som vi er nødt til å gjennomføre i dagliglivet. Dette utelukker aktiviteter som dekker primærbehovene; som er livsnødvendige for oss, som å spise, drikke og sove, men aktiviteter som er helt nødvendige for at hverdagen skal fungere. Det kan være å gå til jobben, vente på en person eller en trikk, gå i butikken, hente eller levere noe. Siden disse aktivitetene er nødvendige, er de nødt til å gjennomføres, stort sett uavhengig av fysiske forhold. Det vil si at disse aktivitetene blir utført gjennom hele året, selv i dårlig vær, og på plasser med slitt underlag eller med mindre attraktivt design (Gehl 2003).

Gjør man derimot noe fordi man har lyst, ikke fordi man må, kommer det i kategorien valgfrie aktiviteter. Dette kan være aktiviteter som å spille volleyball, sitte på en benk og lese, se på utsikten, gå tur eller spise et måltid med venner. I motsetning til de nødvendige aktivitetene, er de valgfrie helt avhengige av gode fysiske forhold. Disse blir sjelden utført i dårlig vær eller i et utrivelig byrom. Disse aktivitetene er derfor viktig å tenke på i planleggingen, ettersom alle rekreasjonsaktivitetene er valgfrie og derfor avhengig av de fysiske forholdene (Gehl 2003).

De sosiale aktivitetene er en virkning av de to andre aktivitetstypene. Alle aktiviteter som har med andre mennesker i uterommet å gjøre, er sosiale aktiviteter. Det er for eksempel å sitte sammen på en benk, ha en samtale, barn som leker sammen eller en felles fysisk aktivitet. Også den passive kontakten med andre mennesker, som å se og høre andre, er en del av de sosiale aktivitetene (Gehl 2003).

De nødvendige aktivitetene blir ofte utført alene, og man tenker ikke over dem som sosiale aktiviteter. Det forekommer likevel passiv kontakt ganske ofte, og ifølge Gehl (2003) er det, bredt tolket, nok at to personer oppholder seg i samme fellesrom for at aktivitetene kan kalles sosiale. De nødvendige aktivitetene er i tillegg veldig ofte knyttet til ferdsel fremfor opphold. Er man på vei til jobb, skal på butikken eller rekke en buss, gjør man nødvendige bevegelser gjennom byrommet. Står man derimot på bussholdeplassen og venter på bussen på vei hjem fra jobb, eller står i kø til et utsalg eller en ferge, kan de nødvendige aktivitetene betraktes som opphold. De valgfrie aktivitetene består av en blanding av ferdsel og opphold. Rekreasjon, lek, trening og andre valgfrie gjøremål er ofte en kombinasjon av å gå, sitte, stå, se, høre og snakke, som Gehl (2003) nevner som grunnleggende aktiviteter som alle andre detaljerte aktiviteter bygger på.

Elveparken i Drammen har gode sosiale rom, med mye grønt og vann tilgjengelig for menneskene.

Figur 2.5

Utetrening i grønne omgivelser er etterspurt blant befolkningen i Moss.

Kaia i Kristiansund er et møtepunkt. Å skape byliv handler om å samle aktivitet og mennesker.

DESIGN MED GJENBRUK

I januar, 2015 tok undertegnede kontakt med "Gjenbruket" i Moss. På verkstedet arbeider de med masse ulike brukte ting, materialer, som blir gjenstand for ny kunst. De som jobber på verkstedet innenfor Verket tomten ser på gamle gjenstander med et nytt blikk, og eksperimenterer med et univers av materialer og elementer.

Fotografiene gir et innblikk av hva som skapes hos "Gjenbruket". Materialer og møbler som dette kan brukes i masterprosjektet.

Et mål med masteroppgaven er å se verdien av materialene og elementene som allerede finnes innenfor Verket tomten spesielt, og skape noe nytt og tidsriktig som kan knyttes sammen med Moss sin kulturelle og historiske identitet. Kulturarven er forankret i bygningene med murstein, treverk, stål, i form og karakter. Dette prosjektet søker å forsterke en karakteristikk og helhet som byen har som kunst- og kulturby, samt å skape klare forbindelser til Moss sentrum.

Å bruke materialer som er solide på nye måter, er ikke bare bra med hensyn til miljøet, for å unngå å bruke og kaste unødvendig mye, det er også en måte å ta med kulturelle og historiske skatter videre i byutviklingen. Det ligger en drivkraft og stolthet i dette hos "Gjenbruket" og Hoegh eiendom.

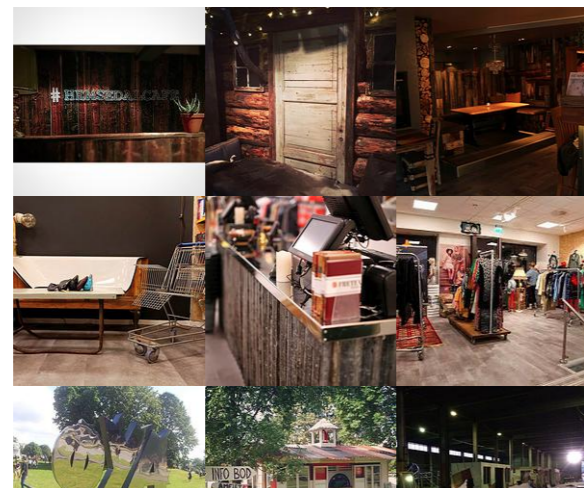
Ta den lua av fettene og sett den på hodet. Man spiser med gaffelen, slutt å gre håret med den. Det er en handiekurv for pokker, IKKE et lekestativ! - hørt det før?

Men, må det egentlig være det? Kall oss gjerne barnslige, men vi synes ikke det er så enkelt. Vi studerer gjenstander med levd liv bare for å gi de et helt nytt et. Vi lurer på om en gammel sykkel egentlig er en stuntjener? Eller kanskje en vindmølle eller hva med et gjerde? Kan et slikt bildekk bli til en kul stol eller en container bli til en funksjonell og ikonisk bar?

Selvfølgelig, for hos oss er gjenbruk både nyttig og gøy. Du er velkommen til å levere saker du er ferdig med, kjøpe gammelt nytt eller bestille gjenbrukdesign som funker på alt fra småting i hjemmet til store løsninger der folk ferdes. Vi brenner for unike uttrykk, skaperlyst og en naiv tro på at alle vil redde miljøet. Kanskje er det skikkelig barnslig naivt- isåfall det er noe vi er veldig stolte av å være.

Velkommen til oss!

Åpningstider:
Figur 2.6

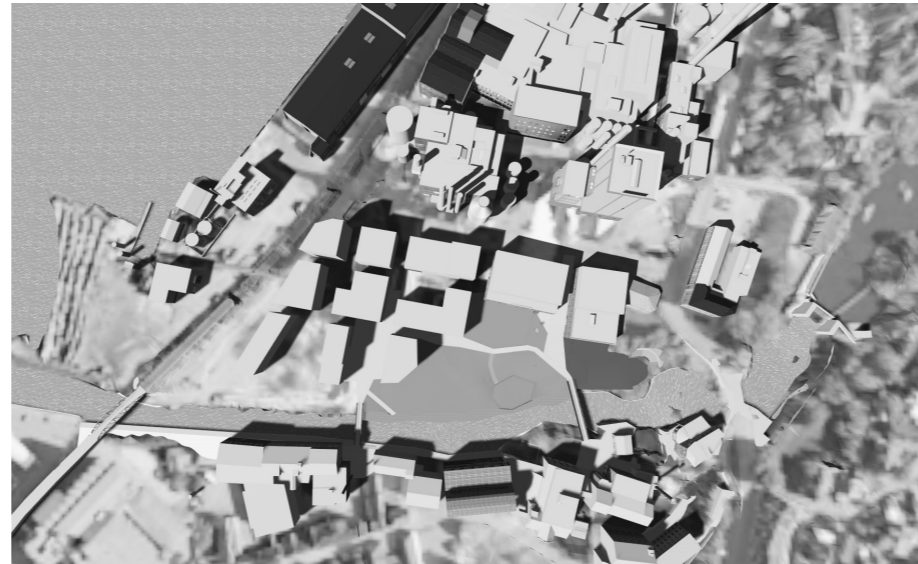
Gamle materialer, skrot og elementer fra fabrikken blir til nye bruksgjenstander.

LOKALKLIMA

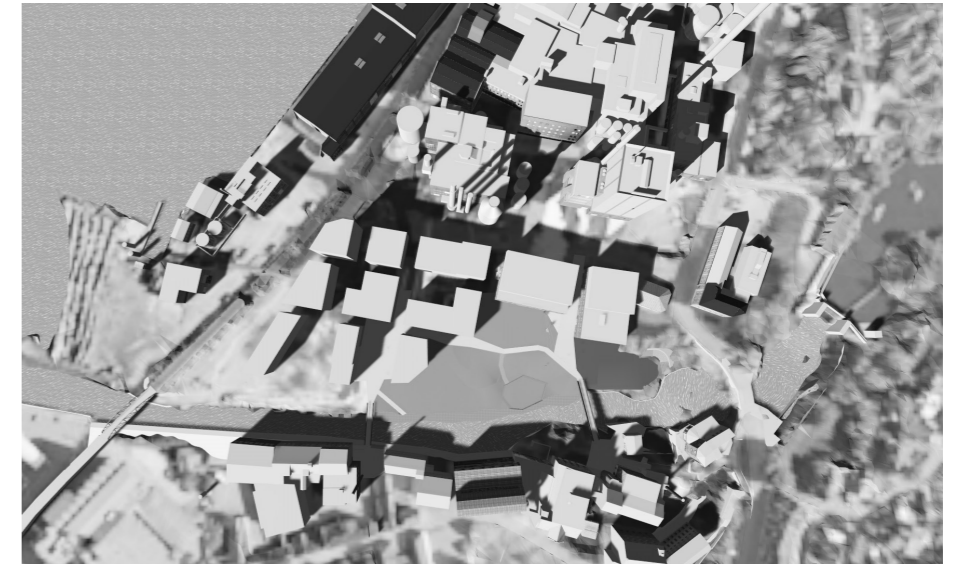
LYS OG SKYGGJE ANALYSE

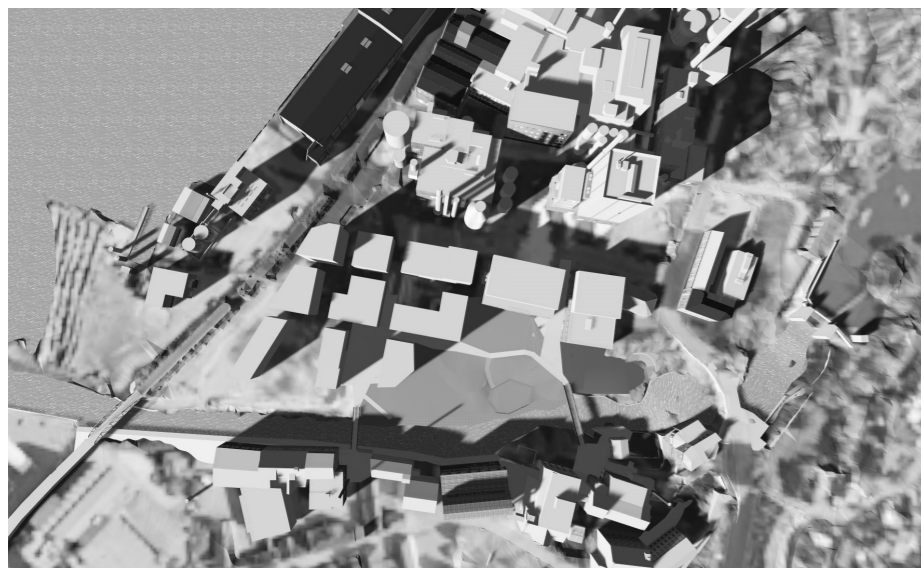
10. jan kl 12

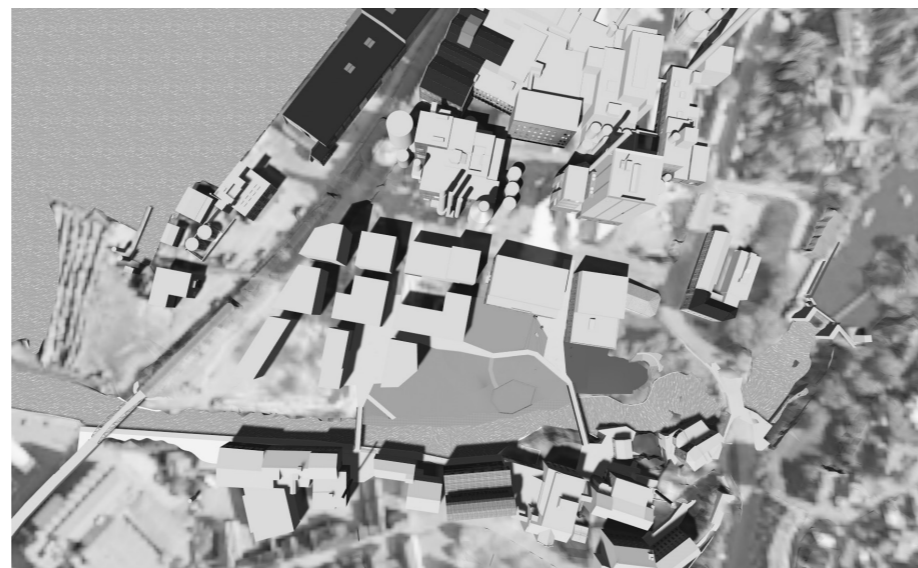
10. mai kl 15

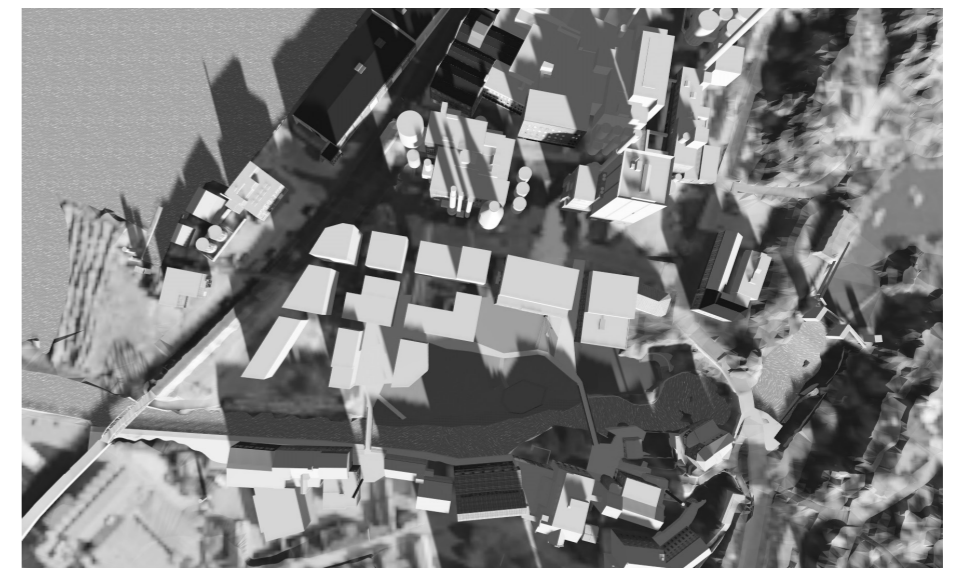
10. sept kl 15

20. mars kl 16

20. juli kl 14

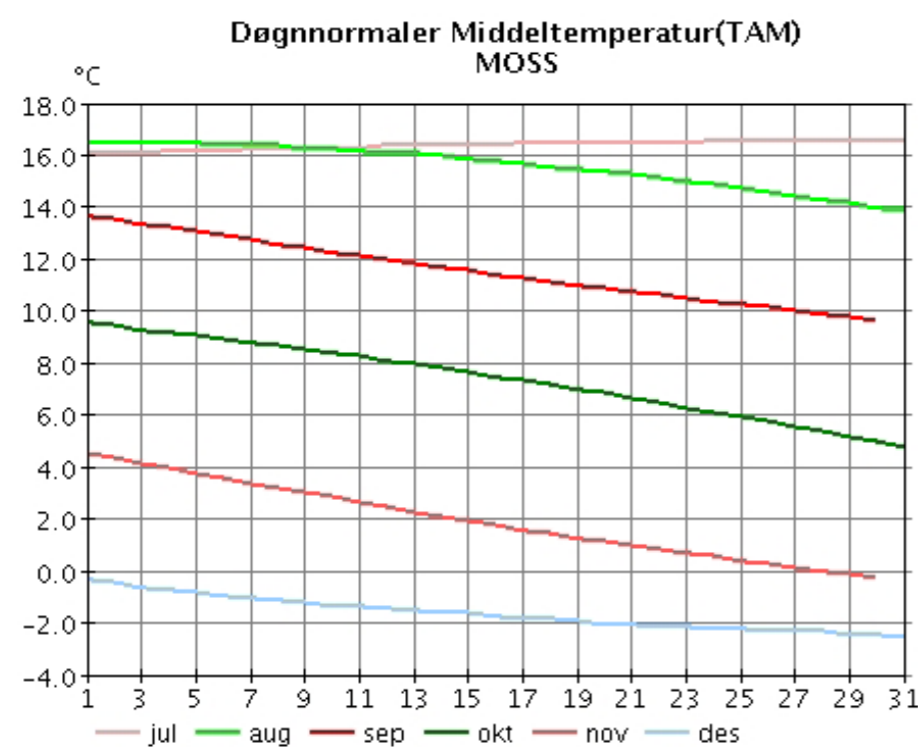
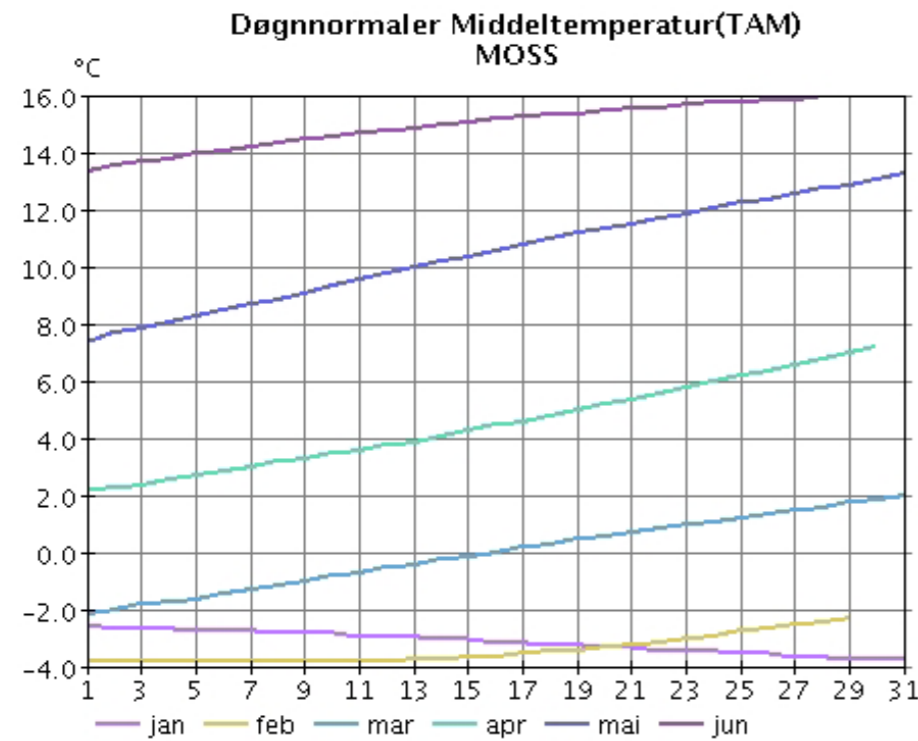
10. nov kl 11

Tidlig på vinteren er det generelt få timer på dagen med mye lys i dette området. På kvelden er det behov for belysning i hele området. Skyggene kommer særlig i sør, ved elven. Fra mars/april blir det mer lys i området, og de planlagte møteplassene med vegetasjon får ny energi og får blomstre i solen.

Gjennom våren og sommeren er det gode lys og sol-forhold i dette området. Plassen er vest- og sørvendt og får mye sol utover ettermiddagen. Skyggene fra bygningene strekker seg nordover midt på dagen, og vestover på kvelden. Forslaget om en festarena, lekeplass, treningsarena og park som blir presentert senere i oppgaven får ypperlig beliggenhet - med utsikt til fossen, elven, fjorden og Møllebyen.

Fra oktober begynner det å bli mørkt i fem-tiden på ettermiddagen, og belysning er nødvendig for at området skal bli brukervennlig, trygt og attraktivt. Fra november er det store skygger som kommer fra bygningene i Møllebyen, og dekker elven og parken som er planlagt.

TEMPERATURER

Figur 2.7

VINDFORHOLD

Fremherskende vindretning er sør om sommeren og nord-nordøst om vinteren. For Verket-tomta er det flere terrengmessige forhold som skjermer mot vindstrømmene. De høyereliggende åsene i sentrum i sør, og Jeløya i sør og vest, demper vind herfra, mens Son og Hvitsten-landet i nord skjermer mot vinden fra nord. Noe kald luft forekommer om vinteren ved at kjølig, tung luft fra Vansjø følger Mossefossen ned til sjøen, men den påvirker ikke området utover selve elveløpet nevneverdig.

KLIMASONE/ HERDIGHETSSONE

Moss ligger i en gunstig del av landet hva angår lokalklima, og regnes som sone H2 i forhold til planteherdighet.

GEOLOGI

Aktuelle utbyggingsområder på Verket-tomta i Moss ligger i sone med løsmasser av marin strand- hav- og fjordavsetninger. Det er tynne lag med løsmasser og fyllmasser på fjellgrunn på store deler av området.

Enkelte steder kommer fjellet opp i dagen.

VEGETASJON

Det er relativt lite vegetasjon på området da tomta er tilrettelagt for industriens formål. Vegetasjonen begrenser seg til vannkanten, der det har etablert seg naturlig. Langs elvebredden er det ulike typer selje og pil (*Salix caprea* et.al.) og svartor (*Alnus glutinosa*). Av stauder er det ulike typer gress og siv.

LANDSKAPSKARAKTER

Verket-tomta ligger i vestvendt helning mellom innsjøen Vansjø i øst og Mossesundet i vest, som er del av Oslofjorden og skiller Jeløya fra fastlandet. Terrenget er spennede med flere "etasjer" fra høyden ved fossen, ned mot Mosseelven der den er slak og munner ut i fjorden.

Det er ca 25 meter høydeforskjell fra grensen mot Vansjø til møtet med sjøen. Elverommet som skiller Peterson fra Møllebyen er Vansjø's naturlige utløp til sjøen og deles opp i Mossefossen (øvre del) og Mosseelva. Breddene på hver side er enten opparbeidet med støttemurer eller bygningsfasadene går helt ned i ellevannet for å oppnå maksimal plassutnyttelse for industrien. Elven er regulert øverst i Mossefossen ved en demning som tapper vann i intervaller samtidig som en konstant vannmengde renner utenom fossen og kommer ut lenger ned i elven. Industribebyggelsen på sørsiden av elven, og at elven har tjent som kraftleverandør til sagbruk og mølleindustri siden middelalderen, skaper en særegen karakter både i det visuelle landskapet og stedsidentiteten. (www.moss.kommune.no)

DEL 3 REFERANSEPROSJEKTER

ELVEPARKEN, DRAMMEN

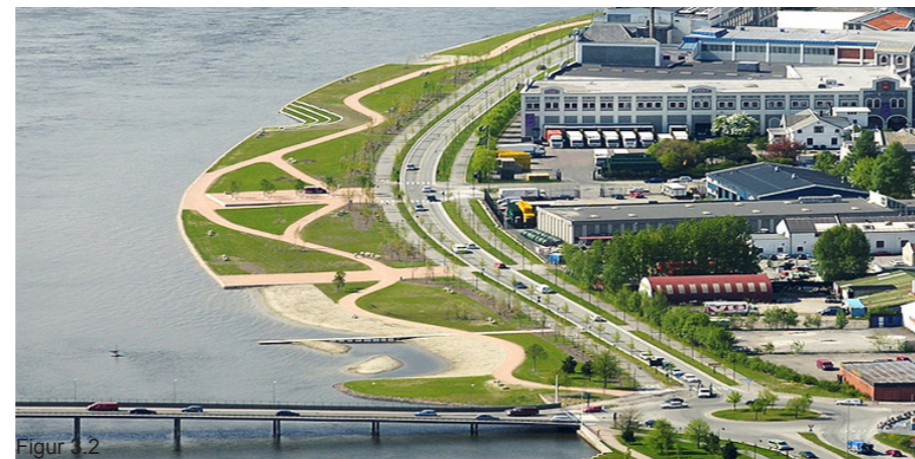
Tegn_3 har prosjektert Elveparken i Drammen og har bekrevet prosjektet slik på deres hjemmeside:

”Elveparken er en del av et helhetlig program for opparbeidelse av en sammenhengende park langs Drammenselven, fra Bragernes torg og ut til Brakerøya.

I byggeplanstadiet har det vært arbeidet mye med å gi prosjektet en god tilhørighet i Drammen, særlig med tanke på overordnet byplan, turveiens føring, elementenes proporsjoner og materialbruk.”

Det er fokus på byaksene, dvs. gatene som opprinnelig ble anlagt som brann-gater. Gatene er en integrert del av prosjektet ved at de er trukket gjennom parkdraget og ut mot vannet med varierende utforming og en bevisst materialbruk. Dette gjør at parkdraget får en naturlig sammenheng med kvartalene i byen og at tilknytningspunktene til parken følger bystrukturen. Gata er utformet som en allmenning med en bred grønn rabatt i midten, noe

som videreføres ut i Elveparken. Søren Lemmichs gate markeres av en festplass, med sittemuligheter i skyggen og nær tilknytning til badestrand. Elveparken er en promenade som avbrytes av ulike plasser og aktiviteter. Det opparbeides en sammenhengende turvei som beveger seg gjennom de ulike plassene; bystrand, elveamfi, festplass, strand og strandvolleyballbane. (www.tegn_3.no)

Figur 3.2

Dette området har relevans for elvelandskapet i Moss. I Drammen har Elveparken lyktes i å bli sosiale og aktive plasser i sentrum, og parken befinner seg i det urbane smørøyet. Det er veldig attraktivt å gå tur, leke, trene og lage arrangementer i elvelandskapet. Det ser ut til at det er landskapsarkitekturen i Drammen sentrum og dette prosjektet som et av de mest vellykkede, som har styrket Drammens posisjon i Buskerud og videre i Oslo-regionen.

Figur 3.1

KRISTIANSAND, BYSTRANDA

Bystranda i Kristiansand er populær ettersom det er et grønt område med muligheter for å spille strandvollyball, trene på ulike måter, leke på lekeplassen, bade, sole seg, for å nevne noe. Dette er et stort friområde for allmennheten med gode muligheter for bruk og opphold. Bystranda befinner seg rett ved brygga og sentrum av byen, og har flott beliggenhet med mye lys og nærhet til vann.

Dette området har relevans for Verket i Moss. Det er hovedsaklig aktivitetsparken som er et godt eksempel på hvordan man kan planlegge treningsplasser og lekeplasser i tilknytning til sentrum og grønne parkområder.

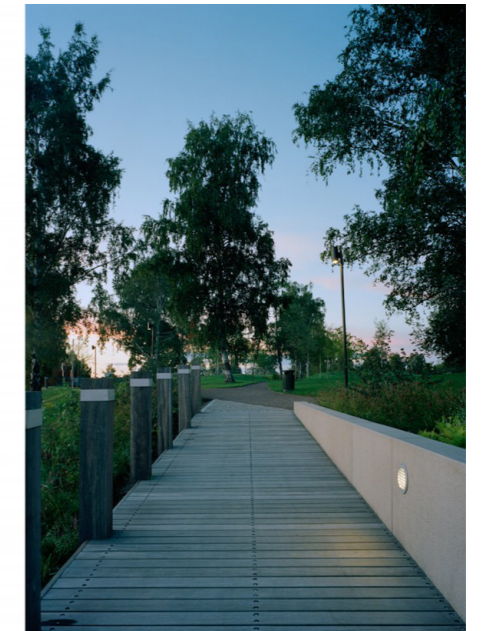
Figur 3.4

Foto: Bjørn K Nilssen

SANDGRUNDSPARKEN, KARLSTAD

Figur 3.5

Figur 3.3

Prosjektet Sandgrundsparken har benyttet mye trevirke ved opparbeidelse av bryggeanlegg nær vannet. Trevirket skaper et behagelig visuelt uttrykk og er komfortabelt å sitte på når det varmes opp av sola. Prosjektet skaper nærhet og kontakt med sjøen. Bryggene er romslige med møbler. Parken er åpen og har rik vegetasjon langs stier og parken er omringet av vann.

"Landskapsarkitektur är en fråga om att ställa precisa saker i ett landskap"

Sven-Ingvar Andersson

Figur 3.6

HAMMARBY SJÖSTAD

Figur 3.7

Figur 3.8

Bærekraftig utvikling er en av de primære fokusområdene for dette vannrelaterte distriktet. De høye ambisjonene om bærekraft ble integrert i planleggingen fra første fase. Bærekraftige alternativer for vannhåndteringen, energi og avfall ble grundig studert på nivå med arkitektur og infrastruktur. For eksempel, all elektrisitet kommer fra fornybare kilder. Nye typer av solceller og solpaneler har blitt testet her.

Distriktet er et produkt av positive samarbeidsprosesser mellom kommune, byplanleggere, utviklere, landskapsarkitekter, arkitekter, ingeniører og lokale bedrifter. Tradisjonell form for urban planlegging henter inspirasjon fra Stockholms gamle sentrum, kombinert med varierende moderne arkitektur. Bygningene er orientert mot kanalene og havet, slik at så mange mennesker som mulig får utsikt til vann. Basert på strategien om en kompakt grønn bydel, en god løsning og balanse har blitt en kombinasjon av konstruksjon og offentlige byrom. Distriktets tetthet, som er sammenlignbart med Stockholm sentrum, skaper en trendy atmosfære og tilbyr høy kvalitet på alle områder.

I begynnelsen av 1990 hadde Hammarby Sjöstad et rykte for å være nedslitt, forurenset, utrygt industri- og boligområde. Nå er Hammarby en av Stockholms mest trivelige boligområdene og en av verdens mest suksessfulle fornyede urbane distriktene.

Hammarby har en strålende beliggenhet mellom en rik storbykultur i hovedstaden og natur i periferien av en by.

I løpet av 2016 når den andre fasen av bygningsaktivitetene er fullført, vil området være hjem til omtrent 25.000 mennesker og tilby jobb til 10.000 mennesker. Den attraktive blandingen av leiligheter, butikker, kontorer, og småskalhandel med et fokus på kultur og underholdning gir Hammarby en atmosfære av å være midt i byen.

(<http://www.urbangreenbluegrids.com/projects/hammarby-sjostad-stockholm-sweden/>)

Figur 3.9

OVERFØRT TIL MOSS

Alle referanseprosjektene er fra byer som i kraft av sin størrelse og befolkningstetthet har en annen dynamikk enn Moss har på dette tidspunktet. Drammen, som er et mer sammenlignbart eksempel, har dobbelt så mange innbyggere som Moss. Referansene som er omtalt her fremstår som tydelige eksempler på transformasjon av urbane områder som har integrert et folkeliv innad i prosjektet, stimulert til aktivitet på områdene, eller skapt sosiale endringer for byen.

DEL 4 KONSEPT

Ved påsketider i 2012 ble det kjent at den nesten 200 år gamle papirfabrikken var konkurs. Dette kapitlet av historien er over, men papiret vil framheves i konseptet, og befolkningen i Moss vil fortsatt ha papirhistorien i minnet og tilstede i nye former i de fysiske omgivelsene på Verket. Med letthet og overlapping er noe av papirets kvalitet og symbolisme gjengitt i prosjektet.

Industrien får leve videre og formen på en mutter brukes i designet for området. Formen fragmenteres og deles opp, og brukes i elementer og store linjer. Mutter er et enkelt symbol på elementer i industri, en vesentlig brikke i et maskineri.

Designkonseptet kommer av et ønske om å ta vare på historien, og samtidig ha fokus på å tilrettelegge for tidsriktige og urbane plasser i byen. Konseptet vil bli synlig gjennom blant annet materialbruk og funksjoner. Tradisjonelle materialer som har vært benyttet gjennom tiden vil møte materialer som blir mer brukt på nåværende tidspunkt. For eksempel kan det benyttes treverk og stål som kontrast til farget betong og gummi. Designkonseptet vil bli visualisert gjennom illustrasjoner av det nye Verket.

DESIGNKONSEPT

FRA ØDE
FABRIKKTOMT

KUNST OG
KULTUR

HUMLER OG
BIER

AKTIVT OG
SOSIALT

NYTT AV
GAMMELT

BYLIV

FESTPLASS

FRUKT
OG BÆR

LOKALT

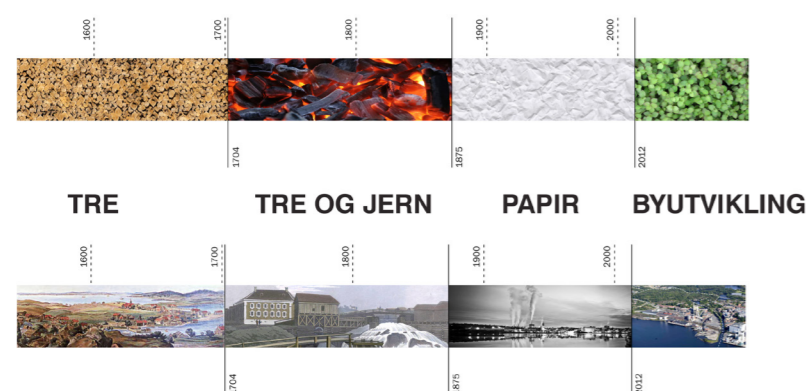
PAPIR ER EN INSPIRASJONSKILDE OG VIKTIG BRIKKE I KONSEPTET.

Figur 4.1

FABRIKKEN I EN LEVENDE ARENA

Naturen vokser seg inn i fabrikkens herredømme. Fabrikkens historiske spor er tydelig tilstede i området, samtidig som grønne, levende lunger vokser seg kraftige. To verdener møtes i dette området, her er det frodig "jungel" og harde bygninger som bryter mot hverandre. Fabrikken kan få et kontrastfylt møte med naturen som spirer og fornyer seg gjennom årstidenes syklus.

Fabrikken vil befinne seg i en levende arena av frodig vegetasjon, mennesker, ulike aktiviteter, og det er attraktivt å arrangere fester, konserter og lignende i denne karakteristiske, kulturhistoriske atmosfæren med nye funksjoner.

Figur 4.2

Industrihistorien til Moss vil være representert på en ny måte i elveområdet. Materialene som ble produsert i Moss gjennom historien vil fremheves og brukes i formkonsept og funksjonskonsept. Formelementene vil i hovedsak bestå av treverk og jern/stål, og ellers andre slitesterke, harde materialer. Fabrikkelementer får ny forkledning i utformingen og funksjonene som fyller uterommene.

EPLEPARK

Epleparken er en grønn oase bestående av epletrær, andre frukttrær, busker, ulike stauder, urter og gress. Parken vil være en viktig biotop for pollinatorer som bier og humler. Epletrærne vil gi frukt som kan bli et stort bidrag til eplemosten "EpleMoss", den lokale virksomheten som er en stolthet for lokalbefolkningen og den kreative byen Moss. Initiativtakerne til EpleMoss har ytret et ønske og behov for flere epler i Mossregionen. Produksjon av kortreiste mat- og drikkevarer er flott å støtte opp om. En slik frodig park er etterlengtet og vil være til stor glede for befolkningen og nye innflyttere som ønsker seg en stor, vakker park i nærheten av sentrum.

Fredrik og Philip takker alle de som tidligere har donert epler til EpleMoss. Uten dem hadde det ikke blitt noe av de friske dråpene. Avtalen innebærer at epletrærne som de plukker frukt fra vil bli tatt godt vare på og beskåret, klare for neste sesong. Da slipper den som eier og har ansvar for trærne å tenke på det.

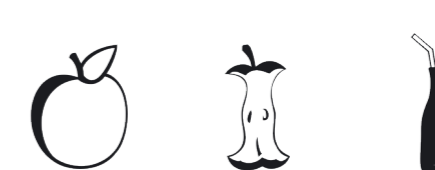
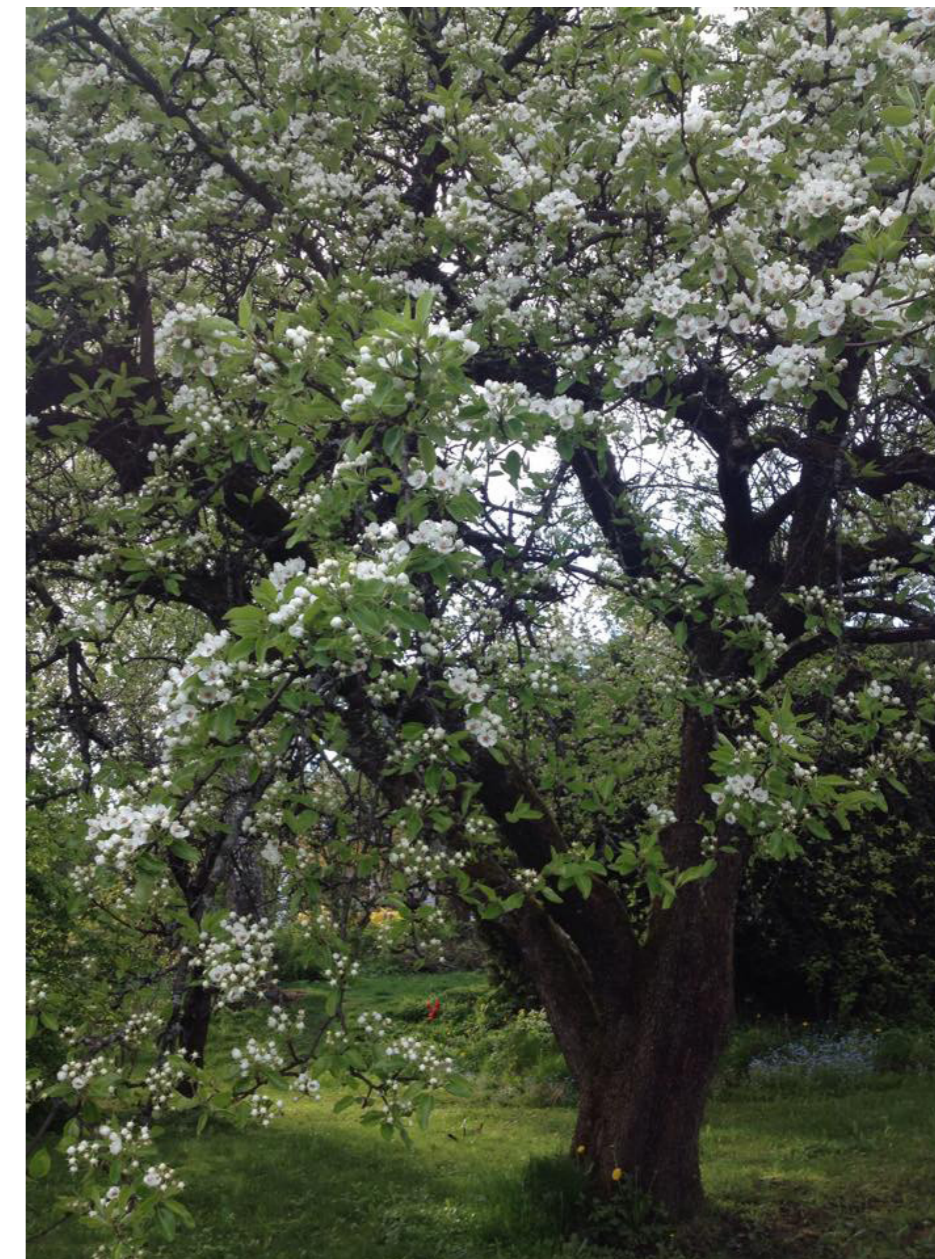
Kortreist eplemost fra Moss, fikk andreplass i kåringen av Norges beste eplemost. Alt arbeidet foregår i ordnede og frivillige former. Fredrik og Phillip har høstet inn epler som ville blitt liggende å bli ødelagte, og fått alt presset på en gård i området.

Figur 4.3

KULTURLØYPE

I forlengelsen av Møllebyen kan det bli en kulturløype over elven og gjennom det nye området. Det finnes kunst og kultur på området ved byggverk fra fabrikken, elementer og materialer fra fabrikken som har identitetsverdi for byen. Den historiske kunsten kan forenes med ny og temporær kunst på området, dette skaper spenning og en ny komposisjon av området. Kulturløypa er tilgjengelig for alle ved at den er universelt utformet, i tillegg er det god mulighet til å komme ned på brygga og oppholde seg ved elven.

Fra epler i parken til Eplemoss i serveringen.

PROGRAMMERING AV OMRÅDET

FARGEPALETT

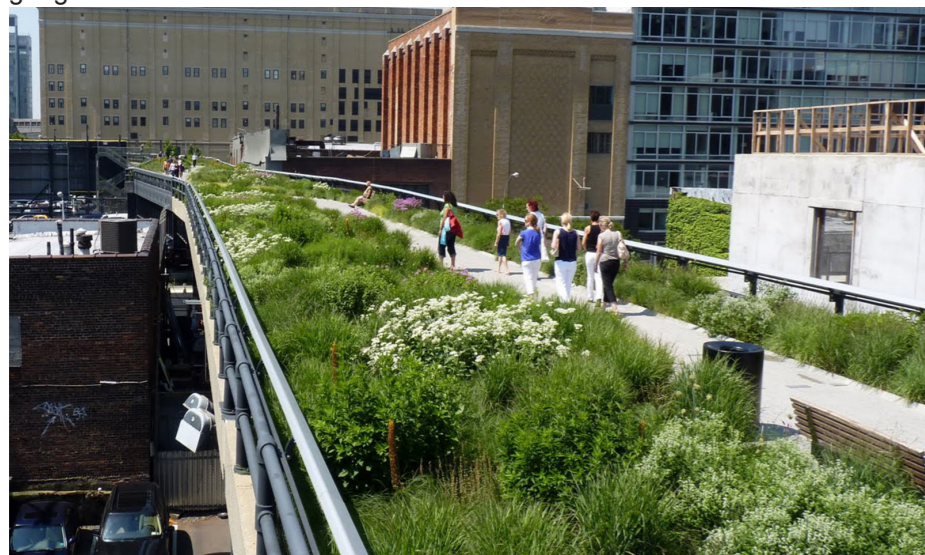
Figur 4.4

Disse fargene vil være på materialene tre, betong, stein, og corten-stål.

Vegetasjonen vil ha mange flere fargenyanser, særlig fra våren til høsten. Vegetasjonen gir mange grøntonner som skaper en god kontrast til de varme tonene som finnes i denne fargepaletten.

Treverk og vegetasjon skaper harmoniske, beroligende fargeinnslag.

Under ser vi High line i New York, med mye grønt, treverk og benker langs gangveien.

Figur 4.5

MATERIALPALETT

TREVERK.

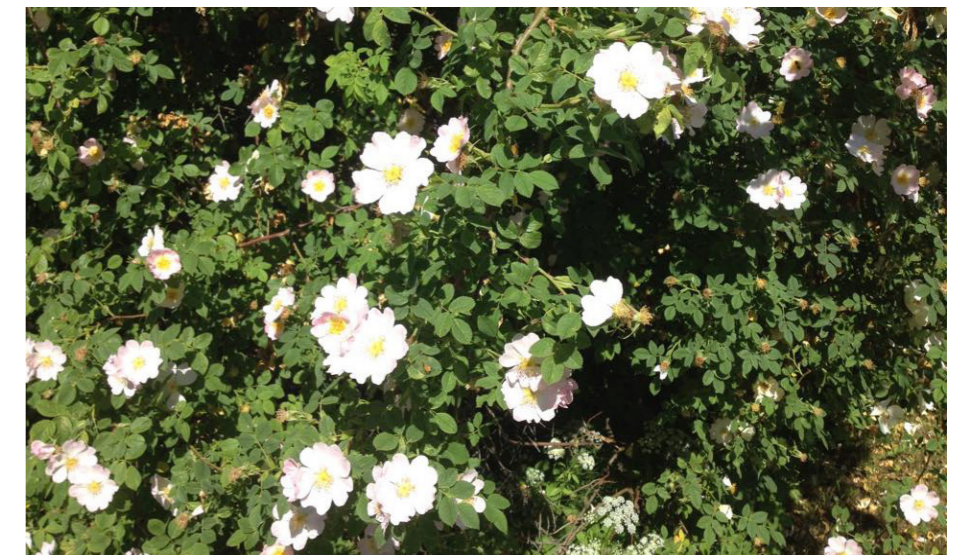

SKIFERHELLER.

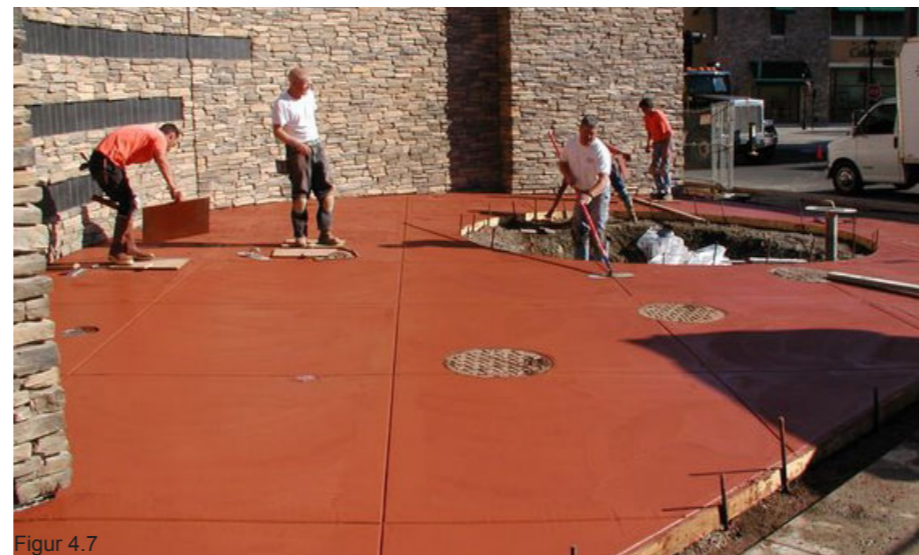

Figur

CORTEN STÅL.

VEGETASJON.

Figur 4.7

FARGET BETONG.

Her er de vesentlige materialene presentert.

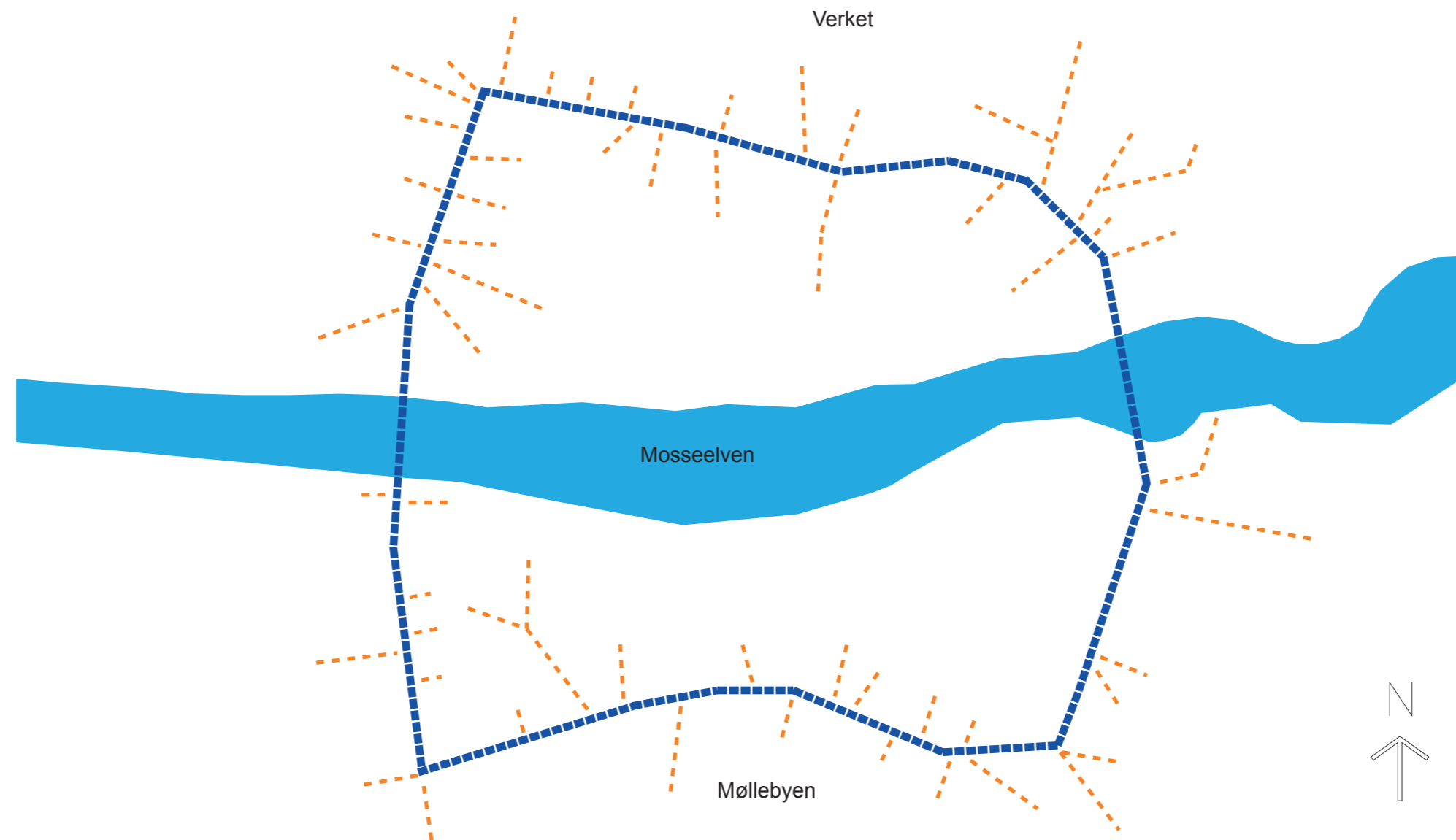
Materialene skaper rammer og begrensninger, tilfører muligheter og fargespill til prosjektet. De er utvalgt på bakgrunn kvalitet, de perseptuelle og fysiske egenskapene de innehar, bærekraftighet, at de tåler mangfoldig bruk tilpasset dette samfunnet.

Materialene skaper konseptet i delene og helheten, de visualiserer historiekonsept, formkonsept og funksjonskonsept ved at de har de nødvendige egenskapene og det estetiske uttrykket som er ønsket.

DEL 5 UTFORMING

DIAGRAM KULTURLØYPE

PLANLEGGING FOR AKTIVITET

Diagrammet viser en rundløype med innganger til aktivitet, kultur, næringer og oppholdsplasser langs denne løypa.

Inngangene leder til noe - alt fra åpen park, tom eller fullstappet festplass, oppholdssted ved bryggene på begge sider av Mosseelven, lekeplass, kafé, bakeri, museum, dansens hus eller videre nordover på Verket. Her er de nye og gamle stedene og funksjonene med og danner en ny helhet.

Denne kulturløypa vil fungere som en forlengelse av Moss sentrum, og Møllebyen og det nye Verket vil forsterke hverandre som bydeler.

PROSJEKTERING AV VERKET

Videre skal vi se nærmere på det nye Verket i Moss, som er prosjekteringsområdet for masteroppgaven. Prosjekteringsområdet befinner seg nord for Mosseelven, og strekker seg fra fossen i vest, til jernbanen i øst.

Med kulturløypa som bakteppe, blir det nye Verket satt i den sammenhengen som er planlagt.

ILLUSTRASJONSPLAN

PLANEN ER SETT OVENFRA I PERSPEKTIV

0 5 10 15 20 25 m

PRINSIPPER FOR UTFORMING AV VERKET

1 FOLKEHELSE, AKTIVITET OG FELLESSKAP

Menneskenes helse får fokus ved at planleggingen og utformingen av området skal legge til rette for aktiviteter og fellesskap. Stedet skal være et område der folk har lyst til å være, ettersom det er mange muligheter for å utfolde seg her. Det er et godt sted å være, siden vi befinner oss ved elven, det er mye grønt her – gress, mange trær, busker og stauder, og samtidig har man nærhet til det urbane livet i Møllebyen med kulturtilbud og resten av sentrum.

Det vil være fasiliteter på området som er ønskede og etterlengtede, som blant annet kafe, selskapsmat, butikker, kunst og kultur, og trenings-elementer. Disse næringene/fasilitetene forholder seg til plass både i bygningene og utendørs.

2 ØKOLOGI

Området kan transformeres til å bli en grønn lunge, med en rikdom av planter. Dette vil være et verdifullt bidrag for menneskene, humler og bier, det lokale miljøet og verdens klima. Økologien i urbane omgivelser kan forsterkes, ved at grønne lunger blir prioritert og får plass i byutviklingen.

En frodig eplepark kan gi masse frukt til den lokale eplemosten i Moss og til besøkende i parken. All mat som dyrkes økologisk, produseres på naturens premisser.

3 TILGJENGELIGHET

Med kriteriet tilgjengelighet, vektlegges følgende faktorer: avstand og tilgjengelighet til Moss sentrum, avstand til offentlig kommunikasjon, at de fysiske forholdene tilrettelegges for myke trafikanter, mulighet for sykkel-parkering og om det finnes areal for parkering av biler.

4 UNIVERSELL UTFORMING

Under prinsippet universell utforming er det vurdert hvorvidt de fysiske forholdene ligger til rette for dette i fremtiden. Dette er avhengig av blant annet terrengforhold og nærliggende omgivelser, og gjennom utprøving med tredimensjonal terrengmodell har det vist seg at det er gode muligheter for å skape området universelt utformet.

Universell utforming som prinsipp har flere kriterier. Helningen på en rampe skal være 1:20 eller slakere, ved høydeforskjeller på mer enn 50cm skal det finnes rekkverk/gjerde slik at man ikke kan falle ned, og trapper skal være tydelig definerte og gjerne med mønster eller ulike farger som tydeliggjør trappetrinnene, for å nevne noe.

5 SOLFORHOLD/HIMMELRETNING

Under kriteriet solforhold/himmelretning vurderes det hvilken himmelretning stedet er vendt mot. Dette har betydning for hvilke solforhold man får på stedet. Plasser rettet mot sør og vest har vanligvis gode solforhold, da solen kommer opp i øst og går ned i vest. Området Verket i Moss har beliggenhet vendt mot sør og vest. Det er likevel vurdert hvorvidt området er åpent eller lukket, da dette også kan ha betydning for solinnstråling uavhengig av himmelretning.

6 LOKALKLIMA

I forhold til klima (spesielt vind), vektlegges det hvorvidt stedet er utsatt for ytre klimatiske påvirkninger.

Området har et mildt lokalklima, med forholdsvis lite vind. Moss befinner seg i klimasone to – herdighetssone to.

Når det er store mengder vann i Mosseelven og fossen gir dette en mild bris.

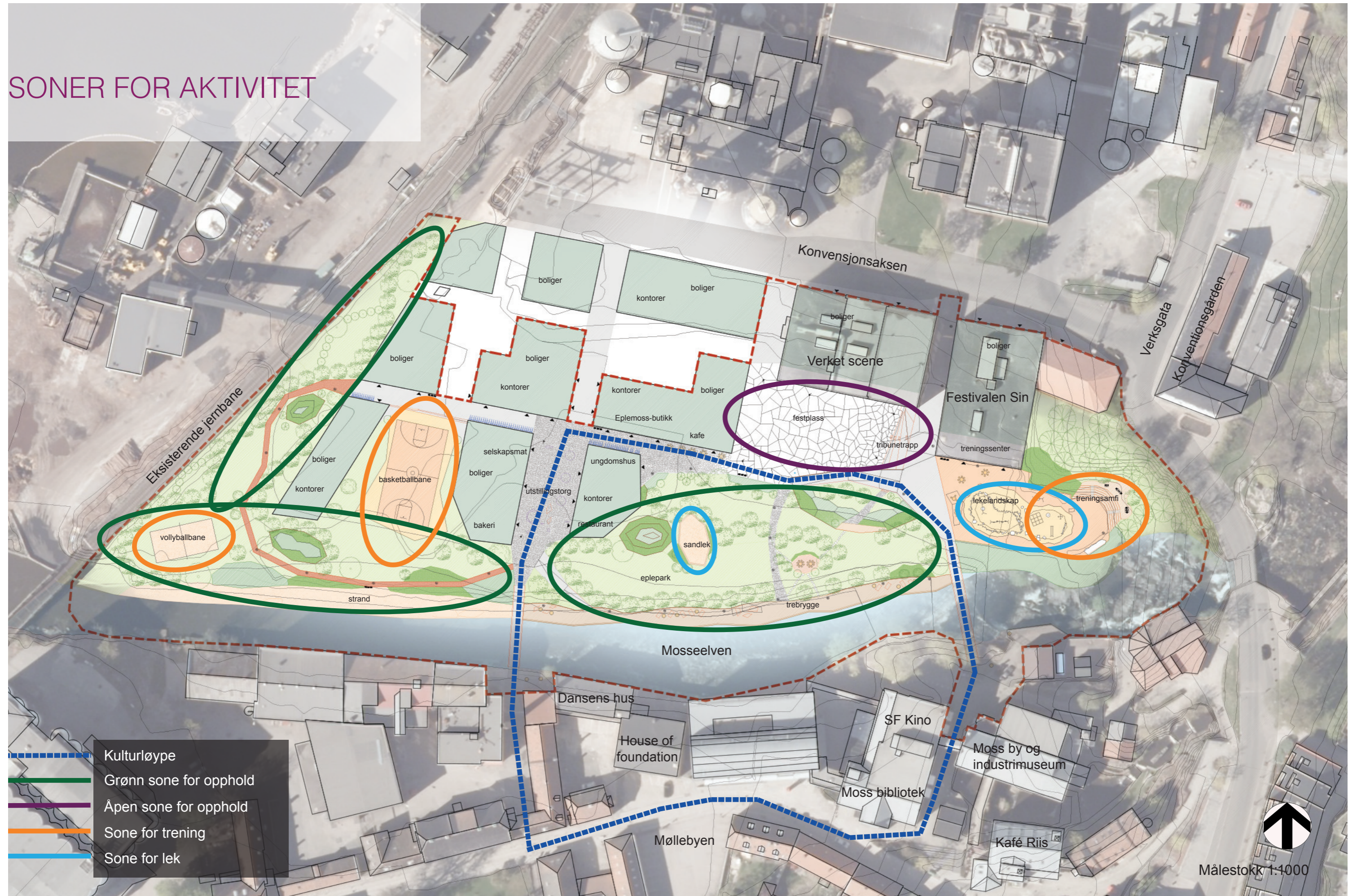
NYE FUNSKJONER

Det er ønsket av befolkningen, Moss kommune og utbygger å bygge flere boliger og lokaler til bedrifter og næringer på Verket området. Det er tatt hensyn til i løsningsforlaget her, og resultatet består av offentlige byrom, halvprivate byrom, ulike aktører kan bruke bygningene, og en stor del private lokaler og leiligheter.

Følgende er nye funksjoner og innhold som er integrert i løsningsforslaget og kan komme i framtiden på Verket:

- Eplepark
- Festplass med tribune
- Treningsamfi
- Utstilling
- Leikeplasser
- Basketballbane
- Vollyballbane
- EpleMoss-butikk
- Ungdomshus
- Treningssenter
- Bakeri
- Kafe
- Selskapsmat
- Kontorer
- Leiligheter

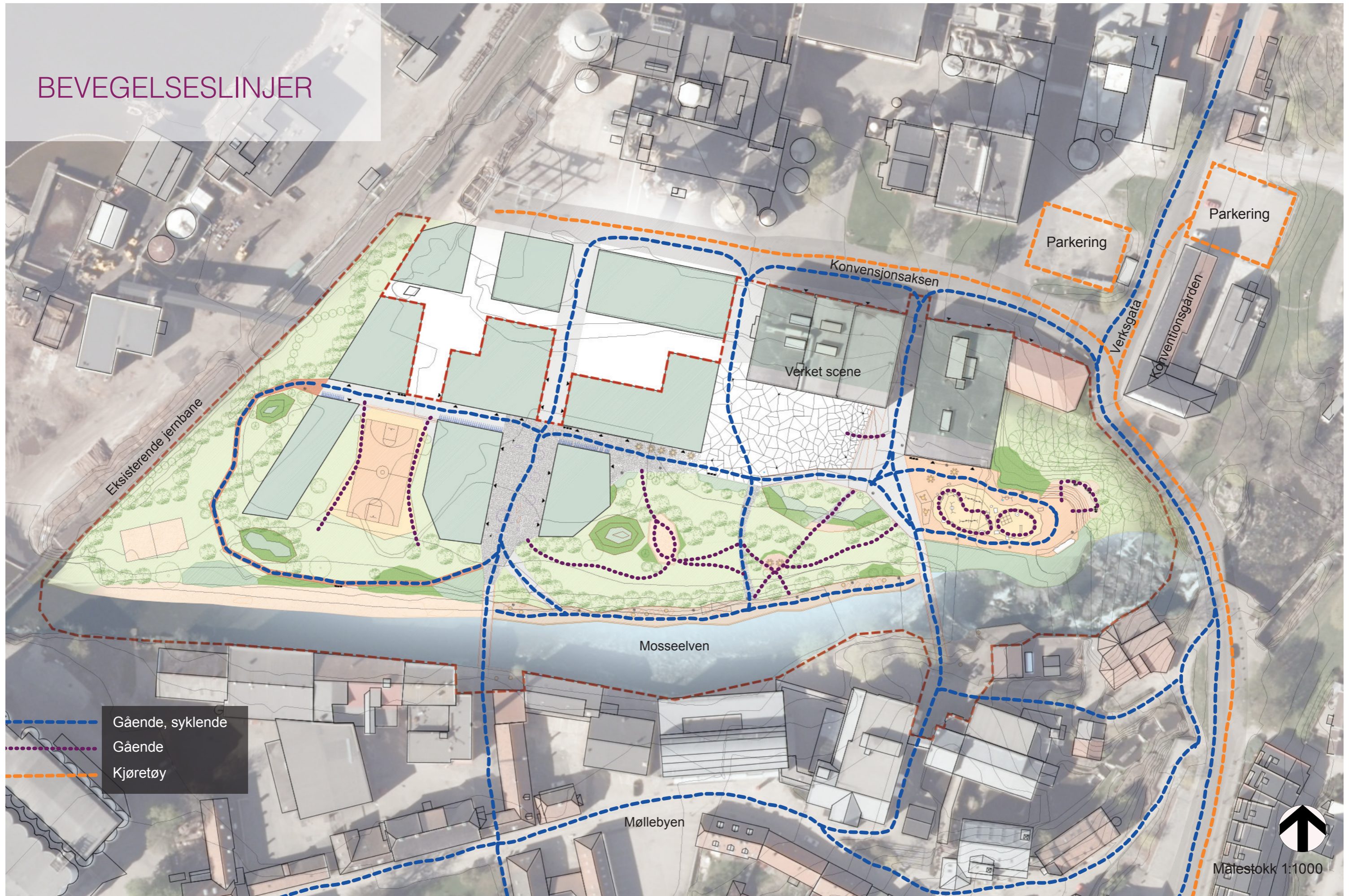
SONER FOR AKTIVITET

- Kulturløype
- Grønn sone for opphold
- Åpen sone for opphold
- Sone for trening
- Sone for lek

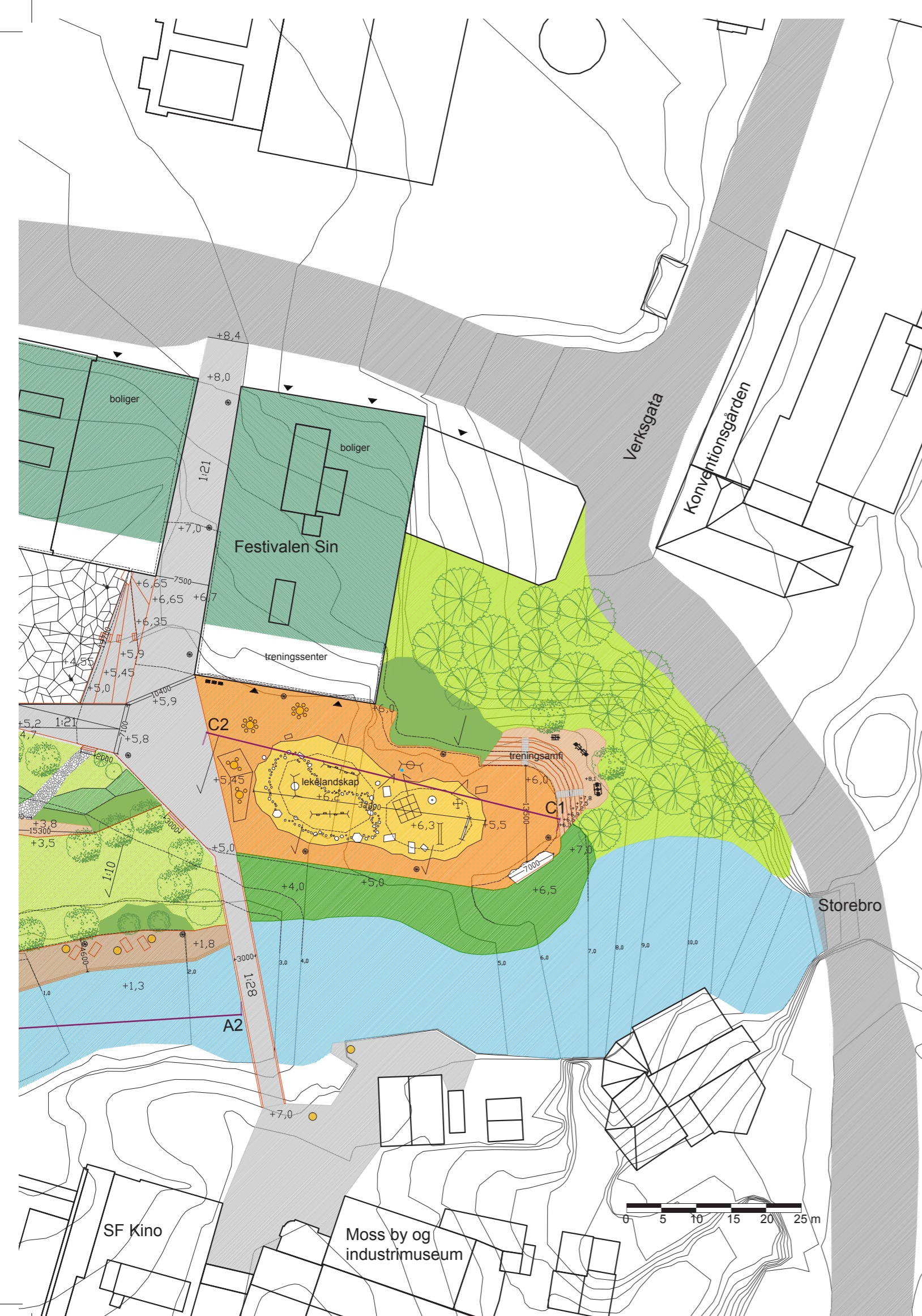
Målestokk 1:1000

BEVEGELSESLINJER

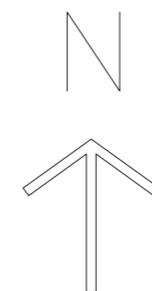
TEKNISK PLAN

TEGNFORKLARING

	Ny punkthøyde		Plasstøpt betong, lys
	Ny kote		Gummidekke
	Eksisterende kote		Gummidekke
	Avrenning/helning		Grus, rødlig
	Inngang til bygning		Treverk
	Avfallssortering		Gress
	Bord og krakker		Stauder
	Benk i treverk		Busker
	Kant av cortenstål		Grønne tak: sedum
	Skulpturer		Sand
	Heller av skifer		Eksisterende løvtre
	Farget betong		Nåletre
	Elvegrus		Frukttre
	Sluk 400x400mm		Nye løvtrær
	Tråkkheller ca 400x600		Vann (Mosseelven)
	Parkbelysning/parkmast Flombelysning		Eksisterende vei
	Sykel og sykkelstativ		
	Pergola av treverk og plexiglass		

Målestokk 1:600
Arkstørrelse A2

PLANTEPLAN

TRÆR

- At Acer tataricum fk Falun E
- Ci Crataegus intricata fk Fåberg E
- Cj Cercidiphyllum japonicum fk Göteborg E
- MdA Malus domestica 'Aroma Fagravoll' E
- MdD Malus domestica 'Discovery' E
- MdK Malus domestica 'Katinka' E
- Mp Malus purpurea MARI E
- PcA Pyrus communis 'Anna' E
- PcI Pyrus communis 'Ingeborg' E
- PdO Prunus domestica 'Opal' E
- PdV Prunus domestica 'Victoria Oma' E
- Po Picea omorika fk Ringsaker E
- PoD Picea omorika 'Dømmesmoen' E
- Pp Picea pungens SKUMRING E ('Eplsku')
- Ps Pinus sibirica fk Toten E
- TmA Taxus x media 'Adams' E

BUSKER

- Am Aronia melanocarpa fk Moskva E
- Bd Buddleja davidii TOVE E
- CI Cotoneaster lucidus fk Romsdal E
- Cs Cornus stolonifera 'Farba' E
- Cp Cytisus purpureus E
- CpH Cotoneaster praecox 'Hagen' E
- Dc Disanthus cercidifolius HJERTEGLØD E
- Ep Euonymus planipes fk Sauherad E
- RR Rosa 'Ritausma' E
- RiS Rubus idaeus 'Stiora' E
- RiV Rubus idaeus 'Varnes' E
- Rn Rosa nitida 'Defender' E
- Rm Rosa majalis 'Tornedalsrose' E
- Rp Rosa pendulina 'Lina' E
- Vo Viburnum opulus 'Pohjan Neito' E
- Wf Weigela florida 'Korea' E

STAUDER

- Aa Astilbe x arendsii 'Bella'
- AcP Astilbe chinensis 'Purpurlanze'
- AcS Astilbe chinensis 'Superba'
- AhH Anemone x hybrida 'Honorine Jobert'
- AhP Anemone hupehensis 'Praecox'
- AhS Anemone hupehensis 'September Charm'
- Am Alchemilla mollis
- Cv Coreopsis verticillata
- Eb Echinops bannaticus 'Taplow Blue'
- Ep Echinacea purpurea
- Hm Heuchera micrantha 'Palace Purple'
- Ip Iris pseudacorus
- La Lavandula angustifolia
- Mc Molinia caerulea 'Variegata'
- Md Monarda didyma
- Ov Origanum vulgare
- P Paeonia spp.
- Pc Polemonium caeruleum
- Sc Stipa capillata
- SH Sedum 'Herbstfreude'
- So Salvia officinalis
- Sp Stipa pennata
- Ts Tropaeolum speciosum
- Vh Verbena hastata
- Vm Vinca major
- Vs Veronica spicata 'Rotfuchs'

LØKPLANTER

- Ac Allium cyaneum
- Ap Allium aflatunense 'Purple Sensation'
- As Allium schoenoprasum

GRØNNE TAK

- S Sedum spp.

Målestokk 1:600
Arkstørrelse A2

PRYDTRÆR

Bilde	Botanisk navn	Norsk navn	Lysforhold	Herdighet	Verdifulle egenskaper	Høyde	Farge	Blomstring
	Malus purpurea MARI® E ('Eplma')	Prydeple MARI® E		H4 H5	Nytt prydeple med overdådig blomstring av dyp røde blomster og sterk mot sykdom. Rustrøde høstfarger.	3-4	Rød	Mai
	Picea omorika 'Dømmesmoen' E	Serbergran 'Dømmesmoen' E		H6	Serbergran med særlig slank krone og kraftig fargekontrast.	15-20		
	Picea omorika fk Ringsaker E	Serbergran fk Ringsaker E		H6	Frøformert serbergran til grøntanlegg. Bredere og mindre fargespill enn kultivaren 'Dømmesmoen' E.	15-20		
	Picea pungens SKUMRING® E ('Eplsku')	Sølvgran SKUMRING® E		H7	Stiklingsformert blågran med jevn vekstform og sølvblå nålefarge. Premiært ved internasjonal utstilling i Fredrikstad, gullmedalje og ærespris for sin plantegruppe.	10-15		
	Pinus sibirica fk Toten E	Sibirfuru frøkilde fk Toten E		H7	Praktfullt, tett nåletre med regelmessig krone og lange, myke og blågrå nåler.	10-20		
	Cercidiphyllum japonicum fk Gøteborg E	Hjertetre fk Gøteborg E		H4 H5	Flerstammet tre med elegant vekstform og fargespill om høsten i rødt, gyllent gult og rosa-fiolett. Bør brukes mer i gater, parker og store hager.	5-8		April - Mai
	Acer tataricum fk Falun E	Tatarlønn fk Falun E		H5 H6	Flott lite tre med vakker rød høstfarge og røde frukter. Friskt bladverk.	8-10	GrønnGul	Juni

FRUKTTRÆR

Bilde	Botanisk navn	Norsk navn	Lysforhold	Herdighet	Verdifulle egenskaper	Farge	Blomstring
	<i>Malus domestica</i> 'Aroma Fagravoll' E	Eple 'Aroma Fagravoll' E	●	H4 H5	Lys gul grunnfarge med rød dekkfarge. Saftig og middels fast fruktkjøtt med god smak og aroma. Modner i slutten av september.	Hvit	Mai
	<i>Malus domestica</i> 'Discovery' E	Eple 'Discovery' E	●	H4	Svært velmakende og fast, saftig fruktkjøtt. Desserteple. Modner i første halvdel av september.	Hvit	Mai
	<i>Malus domestica</i> 'Katinka' E	Eple 'Katinka' E	●	H4 H5	En av favorittene. Herdig eple med gulhvit, saftig kjøtt med fin, mild smak. Eplet inneholder lite syre. Modner i slutten av august til første halvdel av september.	Hvit	Mai
	<i>Malus domestica</i> 'Katja' E	Eple 'Katja' E	●	H4	Fruktkjøttet er grønnhvitt, fast, saftig og velmakende. Modner i september. Tidlig og rik bæring av frukt.	Hvit	Mai
	<i>Prunus domestica</i> 'Opal' E	Plomme 'Opal' E	●	H4	En av våre beste plommesorter. Rundoval med rødfiolett farge. Tidlig og god bæring. Modner i slutten av august.	Hvit	Mai
	<i>Prunus domestica</i> 'Victoria Oma' E	Plomme 'Victoria Oma' E	●	H4	Stor gul frukt med rødfiolett dekkfarge. Vår viktigste plommesort. Modner fra midten av september.	Hvit	Mai
	<i>Pyrus communis</i> 'Anna' E	Pære 'Anna' E	●	H3 H4	Tidligbærende pære med grønn, ganske storfrukta, velmakende og middels saftig frukt. Modner siste halvdel av september.	Hvit	Mai
	<i>Pyrus communis</i> 'Ingeborg' E	Pære 'Ingeborg' E	●	H3 H4	Myk, søt pære som kan lagres til desember.	Hvit	Mai

FRUKT TIL LOKALT EPLEPRESSERI

PRYDBUSKER

Bilde	Botanisk navn	Norsk navn	Lysforhold	Herdighet	Verdifulle egenskaper	Høyde	Farge	Blomstring
	Cotoneaster praecox 'Hagen' E	Hengemispel 'Hagen' E		H5	Sirlig vekst med buete greiner, rød høstfarge bær og blader. En god bunndekker.	0,5-0,8 m	Rosa	Juni
	Crataegus intricata f. Fåberg E	Amerikahagtorn frøkilde f. Fåberg E		H7	Allsidig plante enten som hekk, skjerm eller et middels stort tre. Flott gulrød høstfarge og hardfør.	3-5 m	Hvit	Mai - Juni
	Cytisus purpureus E	Purpurgyvel E		H3 H4	Rosa fargeinnslag i buskplantinger og fjellhagen midtsommers.	0,6 m	Rosa	Juni - Juli
	Disanthus cercidifolius HJERTEGLØD® E ('Eplhje')	Disanthus cercidifolius HJERTEGLØD® E ('Eplhje')		H4	Vakre hjerteformede blad og spektakulær mørk rød høstfarge. Flott innslag i buskplantinger eller sammen med stauder.	2-3 m	Rød	Oktober
	Euonymus planipes f. Sauherad E	Sakhalinbeinved f. Sauherad E		H5 H6	Busk eller litet flerstammet tre med dekorative frukter og purpurøde til oransje høstfarger.	4-5 m	Grønn	Mai - Juni
	Taxus x media 'Adams' E	Hybridbarlind 'Adams' E		H5 H6	Barlind med vokseform som er svært godt egnet til hekk. Norskprodusert og frisk.	2-4 m		
	Viburnum opulus 'Pohjan Neito' E	Korsved 'Pohjan Neito' E (Snøballbusk)		H6 H7	Herdig prydbusk med rik blomstring midtsommers. En av de tidligste snøballbuskene. Bladene får høstfarger i rødt.	2-4 m	Hvit	Juni - Juli
	Weigela florida 'Korea' E	Roseklokkebusk 'Korea' E		H6	Riktblomstrende fargeinnslag. Oransjegule til bronsebrune høstfarger.	1,5-2 m	Rosa	Mai

BUSKER MED STERKE HØSTFARGER

Bilde	Botanisk navn	Norsk navn	Lysforhold	Herdighet	Verdifulle egenskaper	Høyde	Farge	Blomstring
	Rosa 'Ritausma' E	Rose 'Ritausma' E		H8	Remonterende, blomsterrik rose med vakre lyserosa blomster. Rugosahybrid uten nyper. En ny anleggsplante men også til hage.	1,5-1,8 m	Rosa	Juli - Oktober
	Rosa majalis 'Tornedalsrose' E	Kanelrose 'Tornedalsrose' E		H8	Fargeinnslag i plantinger. Lav buskrose med rosa fylte blomster, meget hardfør. Anbefales for Nord-Norge.	1 m	Rosa	Mai - Juni
	Rosa nitida 'Defender' E	Dokkerose 'Defender' E		H7 H8	Stor dekkevne, rask etablering, blanke blader, vakker oransjegul høstfarge på bladene om høsten. En av de beste rosene til anlegg.	1,0-1,2 m	Rosa	Juni
	Rosa pendulina 'Lina' E	Bergrose 'Lina' E		H8	Meget hardfør, enkle-rosa blomster, tidlig i blomst.	2-2,5 m	Rosa	Mai - Juli
	Buddleja davidii TOVE® E ('Tovelil')	Høstsommerfuglbusk TOVE® E		H3 H4	En av de herdigste buddleja. Høstblomstrende på årsskudd med vakre violette blomsterstander som tiltrekker seg sommerfugler.	1,2 m	Lilla	August
	Cornus stolonifera 'Farba' E	Rødkornell 'Farba' E		H7	Stor voksekraft, rødbrune greiner, sterk mot sykdom. Bladene får brunrøde høstfarger. Sunn arvtager etter sibir Kornell.	1,5-2 m	Hvit	Mai - Juni
	Cotoneaster lucidus fk Romsdal E	Blankmispel fk Romsdal E		H8	Fantastiske rødgyldne høstfarger, velegnet til klippede former. Gammel prydbusk som har fått sin renessanse.	2-3 m	Hvit	Mai - Juni

E-PLANTER

E-planter er et kvalitetsbegrep for trær og busker som er utprøvd for nordiske klimaforhold og er et resultat av utvalg og testing innen E-plantesytemet. (www.eplante.no)

ROSER TIL PRYD OG NYTTE

UTVALGTE STAUDER FOR HUMLER/BIER

Bilde	Botanisk navn	Norsk navn	Lysforhold	Herdighet	Verdifulle egenskaper	Høyde	Farge	Blomstring
	Lavandula angustifolia	Lavendel		H3 H4	Humlevennlig plante. Vintergrønn plante. Nytteplante med lang tradisjon som urte. Er vakker og sprer en herlig duft.	0,3 m	Blå	Juli – September
	Echinacea purpurea	Purpursolhatt		H6	Medisinplante og humlevennlig. Er robuste og passer ypperlig som snittblomst. Den tiltrekker sommerfugler.	0,8 m	Rød	Juli – Oktober
	Salvia officinalis	Legesalvie		H2	Populær plante for bier og humler. De store, blåfiolette blomstene er velduftende og nektarrike. Salvie er en veikjent krydder- og medisinplante.	0,5 m	Lilla	Juni – September
	Paeonia spp.	Pion		H3 H4	Pion er en vakker staudeflor som finnes i mange farger og former, fylte blomster som enkle. Tiltrekker seg insekter.	0,8 m	Mange	Juni – Juli
	Iris pseudacorus	Sverdlilje		H8	Sverdlilje har friskt gule blomster som utvikler seg på lange stikker mellom tynne, mørkegrønne blader. Humlevennlig plante.	0,8 m	Gul	Juni – Juli
	Origanum vulgare	Bergmynte		H3	Bergmynte er medisinplante, brukes som urte, krydder og har lang historie. Den er humlevennlig. Også kalt vill oregano.	0,3 – 0,6 m	Rosa	Juli – September
	Polemonium caeruleum	Fjellflokk		H4	Planten er lett å dyrke og er svært hardfør. Blomsten er populær hos insekter og dufter godt.	0,6 m	Blå	Juni – August
	Monarda didyma	Hestemynte		H6	Bladene gjør seg svært godt i te, og blomstene er spiselige. Bladene kan også spises rå i salat. Tiltrekker seg bier og sommerfugler.	0,7 – 1 m	Lilla	Juli – September

FESTPLASS

Festplassen på Verket skal fremstå som en spennende møteplass for byens beboere og besøkende. Stedet skal bli et naturlig møtepunkt som det er ønskelig å dra til på grunn av torgets estetiske og funksjonelle kvaliteter. Aktivitetstilbudet i nærheten er rettet mot alle aldersgrupper og det er avsatt mye areal til valgfri aktivitet. Nærhet til elva, torgaktivitet, gode sitteplasser og variert vegetasjon skal bidra til at Festplassen blir en populær plass i byen. Fasaden som plassen er innrammet av er "Verkstedet" som har identitetsverdi og kulturhistorisk verdi for Moss. Kommunen har ytret et ønske om å ha en festplass rett foran "Verkstedet".

Plassen er åpen og fleksibel, slik at den kan brukes til arrangementer som konserter og utekino, plass for dans og show. Her er det mange muligheter. I kalde vinterperioder kan man legge is på torget og ha skøytebane her, til glede for barn og voksne.

Plassen har et areal på omtrent samme størrelse som Universitetsplassen i Oslo, ved Karl Johan. Festplassen med tribunetrappa har et areal på ca. 1500m². Torget kan romme ca. 3000 mennesker når de står tett.

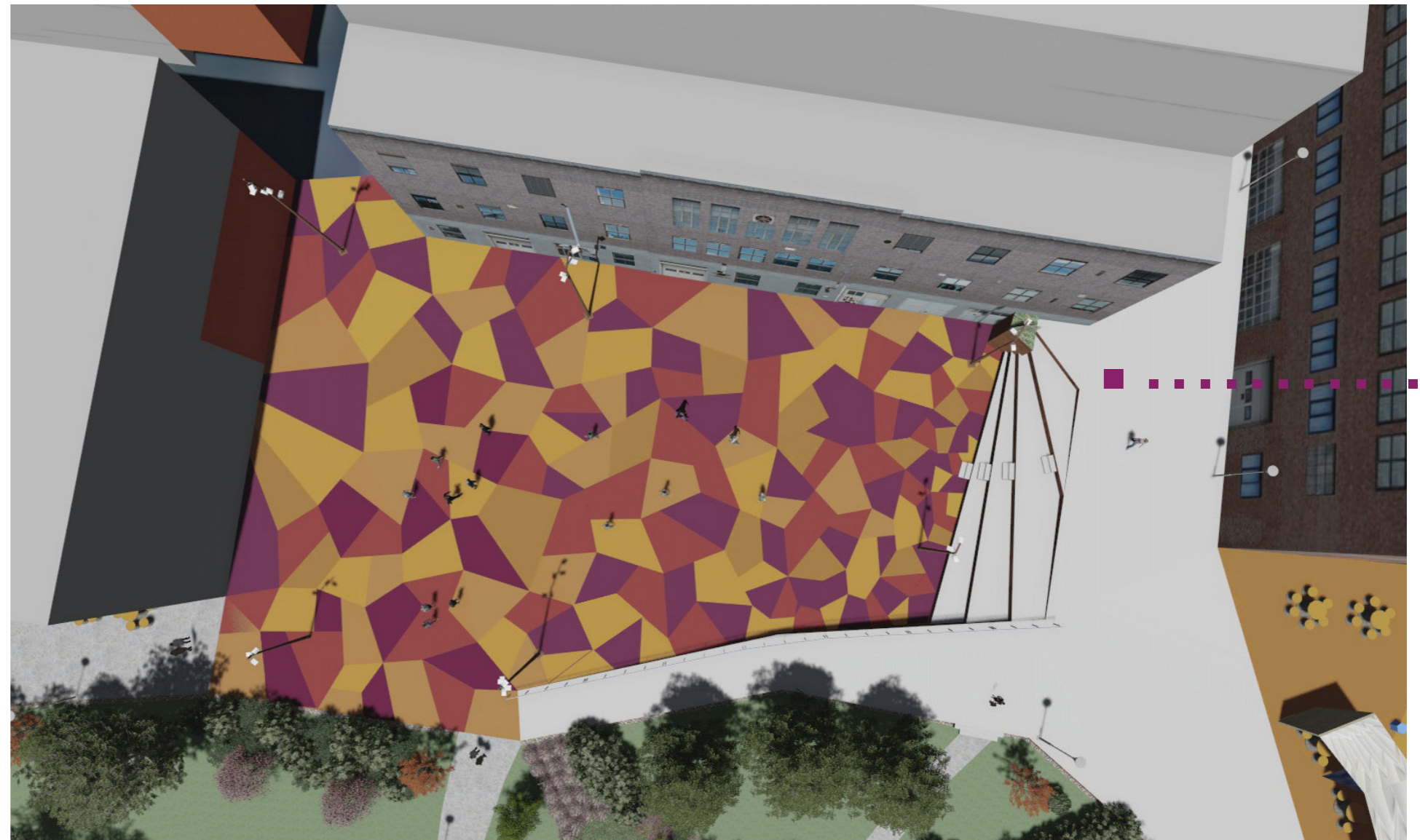
Materialene som dominerer festplassen er farget betong, lys betong, og corten-stål. På festplassen er det lysmaster som kan gi flombelysning når det er funksjonelt. Dekket har farger som kan gi inspirasjon og følelse av varme til menneskene som ser torget på nært hold eller fra avstand.

BETONG

Betong er slitesterkt, varer i lang tid, egner seg godt til et torg der det skal arrangeres ulike aktiviteter, og må tåle tung last. Betong bør ikke bare være grått. Det er flere måter å endre fargeuttrykket til betongen på. Ofte brukes en hvit sement for å få en klarere farge. For å oppnå en lys betong velges lyst tilslag og eventuelt pigment. Ved slipt betong er valg av steinmateriale (farge) spesielt viktig. For å oppnå ønsket resultat ved farget betong, er det viktig å følge resept og anbefalinger til utførelse samt etterarbeid nøye. (www.betonginfo.no)

HARDT MØTER MYKT

Vegetasjonen som er rett nedenfor, på sørsiden av plassen skaper en ramme og kontrast til den harde plassen. Gressplen i parken er god å ha slik at folk kan trekke inn i parken og slappe av i grønne omgivelser et lite stykke unna festplassen når det arrangeres noe spesielt der. Frukttrær, bærbusker, og stauder gir et levende innslag til den solide plassen. Vegetasjonen gir duft, frisk luft og skygge dersom man ønsker det.

FESTPLASSEN SETT OVENFRA.

FORM OG DETALJER

Mønsteret på torget og tribunetrappen springer ut fra formkonseptet om papir-origamiformer, mutter og overlappende, kantete former. Det er en presis overgang til skiferhellene som møter betongflatene, der skiferhellene er større der de møter betongen, og blir mindre med avstanden fra betongdekket. Tribunetrappa kan brukes til å sitte på, trene på, skate og trikse på. Den er solid og forsiden er dekket med corten-stål. Da er det lett å skille på inntrinn og opptrinn i trappa, på grunn av fargeforskjellen, i forhold til universell utforming. I tillegg gir materialene og fargene et estetisk løft.

Det finnes mange flyttbare krakker og bord i parken og utenfor kafeen på vestsiden. Møblene kan hentes til festplassen og brukes til arrangementer. Gjenbruket, som holder til på den nordlige delen av Verket-tomta, er villige til å lage flere møbler til det som skal skje på festplassen i framtiden.

Plassen er fleksibel og velegnet for ulike aktiviteter og arrangementer gjennom hele året.

DET ARRANGERES UTEKINO PÅ FESTPLASSEN I KVELD, OG FOLK BEGYNNER Å STRØMME TIL VERKET. DET ER GOD PLOSS TIL Å SITTE I TRIBUNETRAPPA, OG PÅ KANTEN AV RAMPEN SOM SVINGER SEG PÅ LANGSIDEN AV Plassen I SØR.

ILLUSTRASJONEN VISER EN AKTIV
FESTPlass I SENTRUM AV VERKET.
RAMPEN ER ET VIKTIG OG ROMSLIG
BINDELEDD SOM INVITERER
BESØKEREN VIDERE I KULTURLØYPA.

ILLUSTRASJONEN VISER
TRIBUNETRAPP OG RAMPE SOM
LEDER TIL TRENINGSAMFIET,
FESTPlassen OG EPLEPARKEN.

EPLPARKEN

ILLUSTRASJON AV OPPHOLDSPASS PÅ BRYGGA. TREMØBLER AV GJENBRUK FRA FABRIKKEN.

Epleparken blir en grønn lunge som skal stå i kontrast til bygningene og grå nærliggende omgivelser. Møllebyen er essensiell med fasadene på sørsiden av elva, og besøkende kan gå på brygga og observere alt det gamle og nye om hverandre. Gode møtesteder er viktig for livsgleden, samt at grønne omgivelser er helsefremmende. Her er det plass for aktiviteter, lek, piknik, trening, rekreasjon og avslapping.

Epleparken inneholder eple-, pære- og plommetrær. Det finnes bringebær- og ripsbusker, aronia og et mangfold av blomstrende og duftende stauder. Epleparken vil være en god biotop for humler og bier. Vegetasjonen er utvalgt med tanke på hva humlene/biene liker, og at den er til glede og nytte for besøkende og innbyggerne i Moss.

Eplemosten "EpleMoss" vil ta seg av høsting og vedlikehold av epletrærne, derfor blir parken mindre krevende å holde i stand. Buskene og staudene vokser år etter år, og blir mer resiliente over tid.

Belysningen i parken består av nøytrale lyktestolper, og er plassert på brygga, på gangveien av skiferheller og langs grusveien i parken. Det er 16 til 20 meters avstand mellom hver lyktestolpe, noe som gir en behagelig stemning.

Brygga er en fin oppholdsplass der man kan sitte og ligge på benkene. Det er godt og behagelig å gå på treverk. Brygga ligger på 1,8 moh, som gjør at man får næhet til vannet.

Fra epleparken høstes det epler på stedet som bidrar til eplemosten som serveres på Verket i Moss.

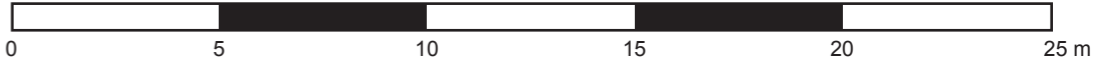
Rampe

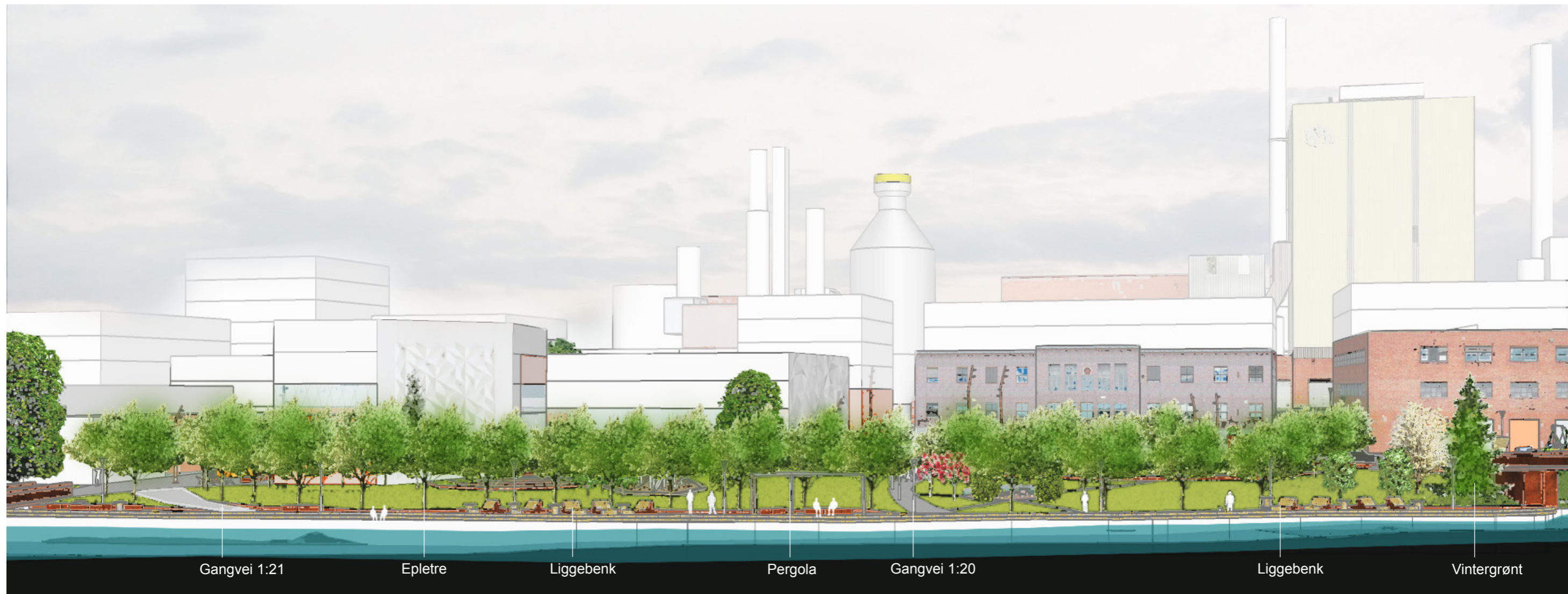
Parkbelysning

Lavendel

Fruktre i blomst

Brygge med møbler

SNITTOPPRISS B1 - B2

0 5 10 15 20 25 m

ØKOLOGI I DET URBANE

En frodig, grønn lunge som gir rom for mennesker og dyr, er en investering i framtiden, i forhold til luftkvalitet, matproduksjon, og helse.

Bærekraftige urbanisme teorier, beskrevet av Beatley og Farr, promoterer urban planlegging og utformingspraksis som tar høyde for fortetting samtidig som man skal begrense miljøbelastningene. De legger vekt på individets og fellesskapets helse og det å tilrettelegge for økt menneskelig kontakt med natur (Rottle, N & Yocom, K 2010).

Det framvoksende konseptet om grønne integrerte landskap viser at landskapsarkitektur kan bidra med effektive økosystemer, i tillegg til sosiale og økonomiske bidrag til byer og regioner (Rottle, N & Yocom, K 2010).

Epleparken kan bli en grønn korridor fra Nesparken i vest, ned til sjøen i vest. I sentrum av Moss finnes det små grønne parker, men en ordentlig bypark med størrelse og variasjon av planter mangler.

ILLUSTRASJONEN VISER MIDTPUNKTET AV PARKEN. DET ER LETT Å GÅ, SYKLE, KJØRE I RULLESTOL OG HA MED BARNEVOGN PÅ GANGVEIENE OG PÅ BRYGGA.

ÅRSTIDSVARIASJONER

Parken vil ha et mangfold av farger, og blomster gjennom årstidene. På våren kommer løkplantene opp av jorda, og nye blader på alle løvfellende trær spretter fram. Etterhvert kommer blomstene på frukttrærne og skaper et forfriskende fargespill.

Utover sommeren kommer det stadig nye blomster på busker og stauder. På sensommeren og høsten blir frukten moden, og besøkende kan smake på frukten rett fra trærne. Bærbuskene får saftige bær, og det finnes bare spiselige bær i hele parken.

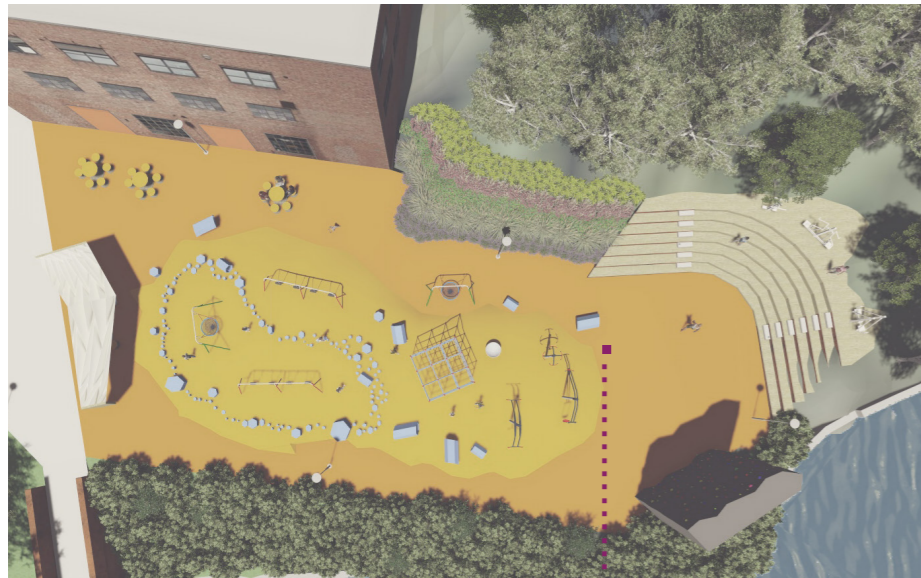
På høsten er det flere av tresortene som skifter farge til gul, oransje og rød. Flere stauder har blomster utover høsten.

Gjennom vinteren blir det nydelige siluetter av trærne. De vintergrønne trærne står like kraftige og grønne som resten av året. Lavendel og Taxus, for eksempel, skal tåle vinteren og holde grønnfargen gjennom sesongene.

Fra løkplanter på våren - til høsting av frukt på høsten, gir beplantning med pryd, nytte og glede gjennom hele året.

LEKELANDSKAP

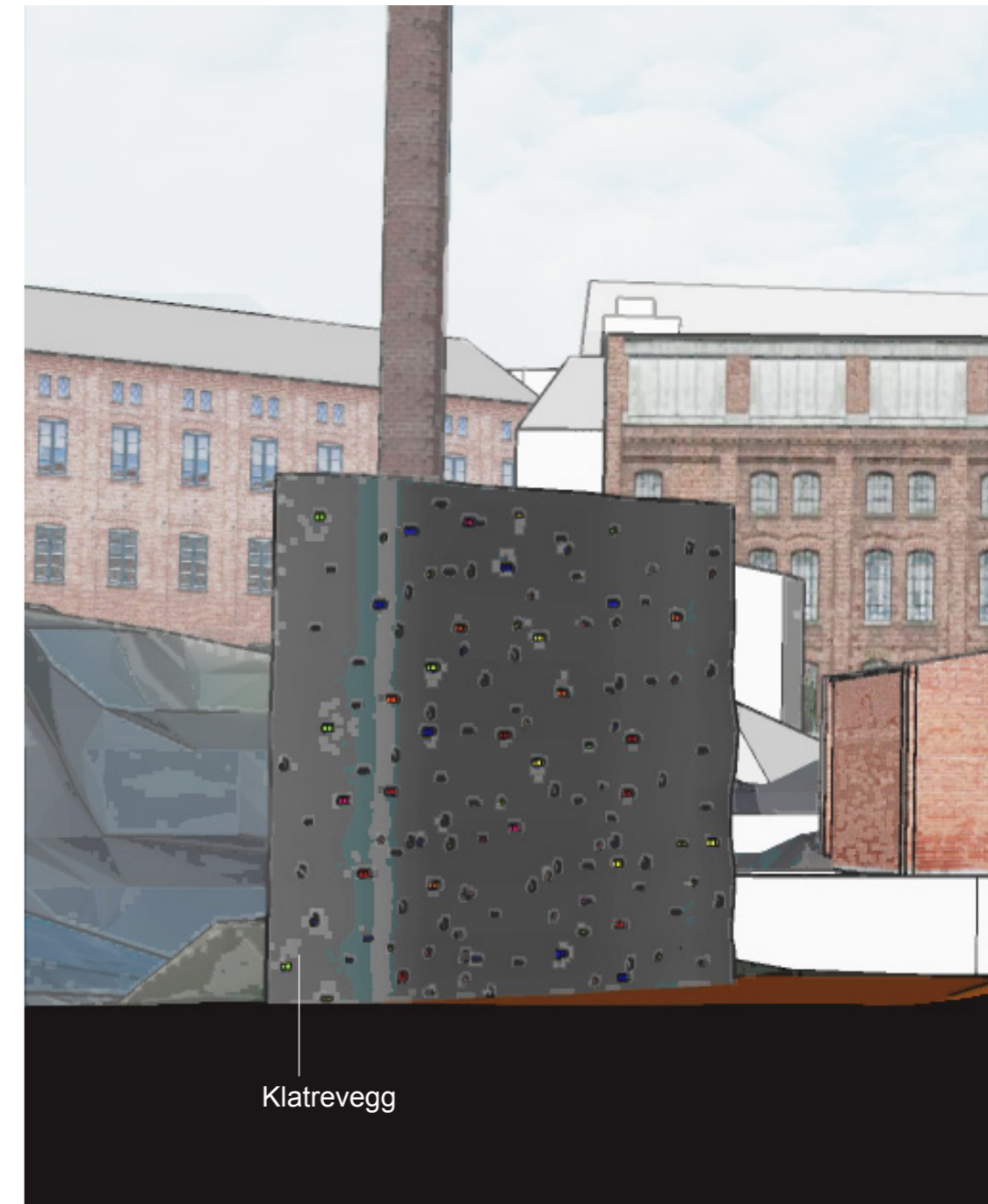
Her er det rom for både lek, trening og sosialt fellesskap. Treningsamfi er designet for at folk kan trene styrke, pilates, og tøy ut her. Det kan også brukes til dans og aerobic med små og større grupper. På lekelandskapet som består av gummi, kan man også trene styrke og utholdenhet. En hinderløype som består av kubber i varierende høyde, er god trening for balansen.

Lekelandskap og treningsamfi har fått en god plassering i forhold til fossen som lager liv og en brusende lyd. Plassen ligger på et høyere nivå enn epleparken og festplassen, slik at man har utsikt utover parken og mot sjøen fra denne kanten. Vegetasjonen i nærheten av treningsplassen, gir farger til plassen, en avstressende og stimulerende effekt på mennesker, friskere luft, og le for vær og vind.

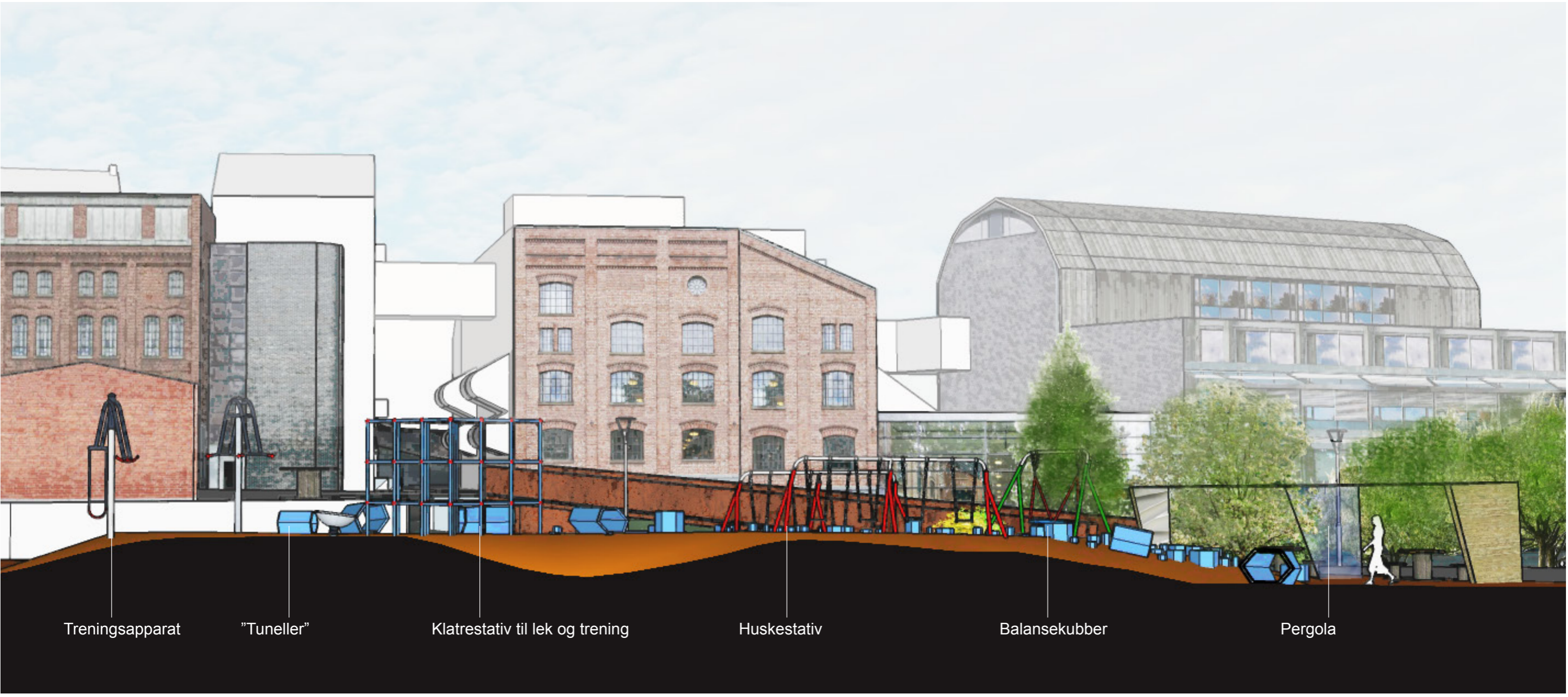
TRENINGSAMFI OG LEKELANDSKAP SETT OVENFRA

ILLUSTRASJON AV LEKELANDSKAPET MED BALANSEKUBBER, TUNELLER, HUSKE- OG KLATRESTATIV.

SNITTOPPRISS SOMMER C1 - C2

Utetrening i det urbane miljøet er etterspurt blant befolkningen i Moss.

DEL 6 AVSLUTNING

REFLEKSJON

Løsningsforslaget er konklusjonen og svaret på problemstillingen i denne oppgaven. Løsningsforlaget møter alle brukergrupper, og tar hensyn til kommunens ønske om å få en festplass foran fasaden på "Verkstedet". En stor bypark er savnet av befolkningen i Moss, og beliggenheten er utmerket på Verket langs elva. Det å trene ute er en trend som vi kan støtte opp om og legge til rette for. I dette prosjektet er sosial, fysisk og kulturell aktivitet sentralt. Lekeplass i grønne omgivelser er etterlengtet i Moss. Utformingen forsøker å integrere området som en forlengelse av Moss sentrum og en forlengelse av Nesparken i øst.

Arbeidet med masteroppgaven har vært utfordrende og lærerikt. Jeg har tilegnet meg kunnskap og ferdigheter angående prosessen med prosjektering, fordypet meg i teori som omhandler sosiale og aktive byrom, økologi og jobbet med ulike analyser for å bli kjent med området. Arbeidet med masteroppgaven begynte med å være tilstede i Moss og snakke med mennesker som bor eller oppholder seg der, observere området, og ikke minst møte personer som er spesielt interesserte i hva som kan gjøres med Verket-tomta.

I dette prosjektet har jeg tatt mange runder med tegning og utprøving av ideer før jeg kom fram til noe som kunne fungere som en helhet – og kunne gi prosjekteringsområdet et tydelig grep.

Det har vært veldig bra å ha Jan Bernigeroth som veileder gjennom denne prosessen. Han har veiledet meg til å forankre ideene, designe noe som kan passe til området i Moss - lokalt, med byens størrelse, befolkning og visjon om vekst. Jan har veiledet meg til å holde fokus på kjernen av prosjektet, der helheten kommer først og alle delene og detaljene kan springe ut fra helheten. Vi har hatt faglig nyttige samtaler om estetikk, økologi, urbanisme og form, som har vært viktig for denne masteroppgaven.

Dette semesteret har jeg utviklet ferdighetene i dataverktøy. Det å jobbe i tredimensjonal modell har vært et godt verktøy for utprøving av ideer og jobbe med utfordringer i forhold til terrenget og nye høyder for området.

Målet med prosjektet er å forvandle et øde, gammelt fabrikkområde til en yrende, spennende bypark med muligheter for lekeplass til barn, sosialt sted for alle, utetrening, festplass for arrangementer, scene og kulturtilbud. Og det skal bugne med frukt og bær; spesielt en eplepark som kommer til å være til stor nytte for eplemostprodusenten EpleMoss.

Verket kan bli et område som har rikelig med fasiliteter, næringer og butikker i nærheten som gjør at stedet fylles opp av mennesker og blir en viktig og trivelig del av Moss sentrum som er lett tilgjengelig for alle. Stedet bør også være vakkert og innbydende og ha et gjennomtenkt design for at mennesker skal ha lyst til å oppholde seg der.

REFERANSER

PUBLIKASJONER

Florida, R (2002). The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life, New York, Basic Books.

Gehl, J (2003). Livet Mellem Husene. Udeaktiviteter og udemiljøer. København: Arkitektens Forlag.

Rottle, N and Yocom, K (2010). Ecological design. Basics landscape architecture, 02. Lausanne: AVA, Publishing SA.

Standard Norge (2011). NS 11005:2011 Universell utforming av opparbeidete uteområder.

ELEKTRONISKE KILDER

www.betonginfo.no 2015

www.eplante.no 2015

www.eklima.no 2015

www.moss.kommune.no 2015

www.skalgubbar.se 2015

www.stauder.net 2015

www.tegn3.no 2015

<http://www.moss.kommune.no/Filnedlasting.aspx?Fillid=378&back=1&ct=.pdf&Mld1=4069&Mld2=&Mld3=&Lest>: 02.02.2015

<http://www.moss.kommune.no/Filnedlasting.aspx?Mld1=3607&Fillid=12356> Lest: 02.02.2015

<http://www.urbangreenbluegrids.com/projects/hammarby-sjostad-stockholm-sweden/> Lest: 15.04.2015

FIGURLISTE

Figur 1.1: Innhentet fra: <https://www.google.no/maps/place/Moss/@59.4446138,10.6593236,882m/data=!3m1!1e3!4m2!3m1!1s0x46414d6141a68625:0xaf141a7a20c83738!6m1!1e1> Dato: 10.08.15

Figur 1.2: Innhentet fra: <https://www.google.no/maps/place/Moss/@59.7354913,9.448913,825260m/data=!3m1!1e3!4m2!3m1!1s0x46414d6141a68625:0xaf141a7a20c83738!6m1!1e1> Dato: 10.08.15

Figur 1.3: Ortofoto: https://drive.google.com/open?id=0B4YWiQLu2hX_ZmZUTy0xR2J1MEU Dato: 01.02.15

Figur 2.1: Tredimensjonal terrengmodell lånt av Asplan Viak, Sandvika.

Figur 2.2: Google maps kart. Innhentet fra: <https://www.google.no/maps/@59.4391455,10.665623,343m/data=!3m1!1e3> Dato: 04.03.15

Figur 2.3: Innhentet fra: <http://kostholdsveilederen.no/wp-content/uploads/2014/06/photodune-2413951-happy-young-couple-exercising-outdoors-using-a-park-bench-to-do-s.jpg> Dato: 05.05.15

Figur 2.4: Innhentet fra: <http://bonnier.imgix.net/utetrening-dcae292b-b0da-4cf8-bcd9-26916082e845.jpg> Dato: 05.05.15

Figur 2.5: Innhentet fra: <http://1.vgc.no/drublish/images/artic le/2013/09/18/23070702/1/990/1309051.jpg> Dato: 07.05.2015

Figur 2.6: Innhentet fra: <http://www.gjenbruket.no/> Dato: 03.02.2015

Figur 2.7: Innhentet fra: www.eklima.no Dato: 05.04.15

Figur 3.1: Innhentet fra: <http://www.tegn3.no/prosjekter/elveparken-i-drammen/> Dato: 02.04.15

Figur 3.2: Innhentet fra: <http://www.tegn3.no/prosjekter/elveparken-i-drammen/> Dato: 02.04.15

Figur 3.3: Innhentet fra: <http://www.vanytt.no/artimages/2014/10/tg7538mk.jpg> Dato: 23.02.15

Figur 3.4: Innhentet fra: http://bknilssen.no/panorama/medium/ppc125_BystrandaE01.jpg Dato: 23.02.15

Figur 3.5: Innhentet fra: <http://www.lindmanphotography.com/wplindman/wp-content/uploads/2011/12/Sanddip2-1200x818.jpg> Dato: 23.02.15

Figur 3.6: Innhentet fra: <http://www.lindmanphotography.com/wplindman/wp-content/uploads/2011/12/7969-C7-1200x879.jpg> Dato: 24.03.15

Figur 3.7: Innhentet fra: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic892112.files/Hammarby/hammarby%202.jpg> Dato: 25.04.15

Figur 3.8: Innhentet fra: http://www.tengbom.se/client/files/projects/Hammarby_Sjostad/hammarby_2.jpg Dato: 25.04.15

Figur 3.9: Innhentet fra: <http://www.urbangreenbluegrids.com/uploads/Bo02-Hammarby-Sjostad-016-Laure-Blanco-1300x650.jpg> Dato: 25.04.15

Figur 4.1: Papir-former. Innhentet fra: https://c1.staticflickr.com/1/46/142102786_20ed2d2bb5.jpg

Dato: 06.05.15

Figur 4.2: Innhentet fra: Asplan Viak, mulighetsstudie om Verket, fra 22.11.12

Figur 4.3: Innhentet fra: <http://www.detskjerimoss.no/wp-content/uploads/2013/12/1-eple-moss-3622.jpg> Dato: 06.04.15

Figur 4.4: Innhentet fra: https://pixabay.com/static/uploads/photo/2011/06/29/15/27/wood-8196_640.jpg Dato: 05.03.15

Figur 4.5: Innhentet fra: <http://blogs.atrapalo.com.mx/wp-content/uploads/2015/02/nyc-high-line-park2.jpg> Dato: 03.04.15

Fihur 4.6: Innhentet fra: http://www.corten.com/uimages/flat_sheets_gallery/a_house_in_the_woods_image_3_resized.jpg Dato: 02.03.15

Figur 4.7: Innhentet fra: <https://greenpiece1.files.wordpress.com/2013/04/colorhard.jpg> Dato: 25.04.15

Figur 6.1: Papir origami. Innhentet fra: <https://s-media-cache-ak0.pinning.com/736x/85/07/1c/85071c7486089b685f1743c8a6d3d654.jpg>

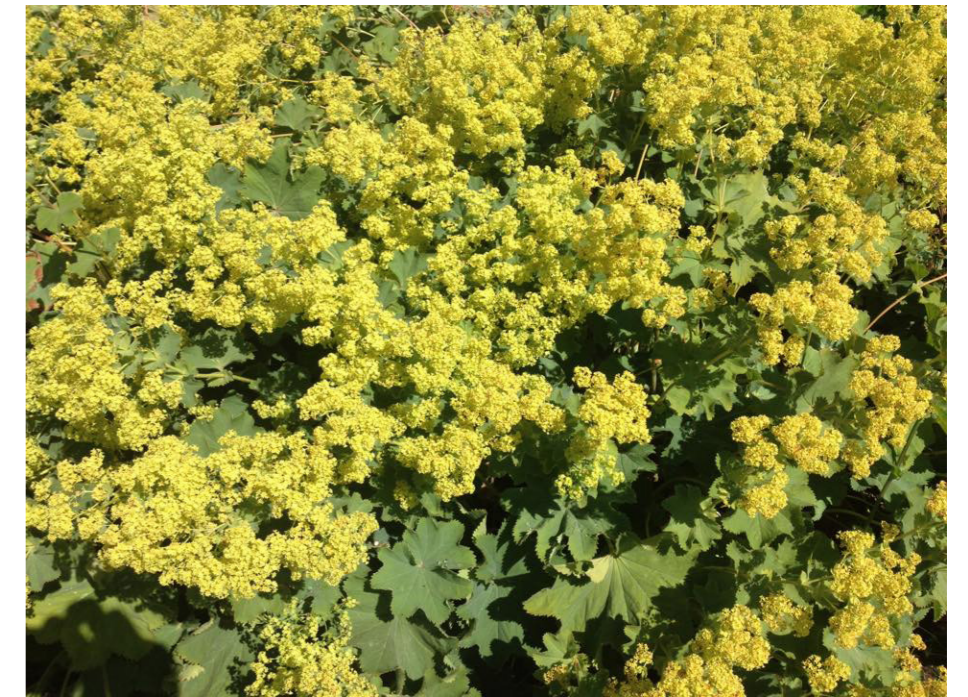
Dato: 05.02.15

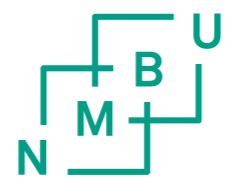
CORNUS STOLONIFERA MED VAKRE BLADER OG BLOMSTER.

LAVENDULA ANGUSTIFOLIA BLOMSTRER LENGE.

ALCHEMILLA MOLLIS PÅ SENSOMMEREN.

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Postboks 5003
NO-1432 Ås
67 23 00 00
www.nmbu.no